

Cimitirul din Epoca Bronzului de la Cârломănești – *La Arman*. Campaniile 2003–2007

ION MOTZOI-CHICIDEANU, MONICA CHICIDEANU-ȘANDOR

Key-words: Bronze Age, Monteoru culture, cemetery, Cârломănești.

Abstract: Some years ago, the villagers from Cârломănești, county Buzău, in several times had discovered by accident shards of clay pots and human bones all belonging to some burials in the neighborhood of the well known Bronze Age settlement situated on the point called *Cetățuia*. Although in *Cetățuia* were performed archaeological researches on a large scale during several campaigns in 1972–1981, only one tomb, belonging to a late stage of Monteoru culture, was discovered inside the settlement, the place of the necropolis remaining unknown.

These burials belong to a cemetery which is placed on a large plateau called *La arman*, one the northern terrace of Nișcov spring at about 400 m south-west of the settlement *Cetățuia*. To day, the terrace is about 40 m height and is cultivated with maize. The first tombs appeared in a ravine, which „cut” the plateau and became the main street of the village. In a rescue intervention in fall, 2001 was excavated the first grave (Grave no.1). The people already destroyed another grave in 1999, its position could not be precised (Grave no. 00). After the inventory – especially a cup with two handles – of the Grave no. 1, the burial belongs to the „phase” Ic1 of the Monteoru culture. Due to the time of crop and restricted financial support, the rescue excavations, which began in 2003, were made on a restricted scale. In the same time was drawing up a topographical sketch of the entire plateau. The researches conducted with this occasions over a large area indicate that the real surface of the funerary zone seems to be very large, a good part of it being superposed today by the village.

During the five campaigns of archaeological excavations – 2003–2007 – on a surface of about 200 square meters have been discovered 24 funerary objects. From the stratigraphical point of view, numerous shards, animal bones, pieces of burnt adobe and some stones represent the first archaeological level. According to the pottery, this level belongs to the late period of the Bronze Age, i.e. a late phase of Monteoru culture, characterized by a ware category of common use with the broomed surface, of the so-called *Besenstrich* type, but always in association with typical Monteoru IIB pottery style. In two cases in these pits, belonging to this level, we discovered 10 human teeth – pit no. 26 – and some human bones – pit no. 27. In the proximity of these objects, there were not graves so these human bones could not be from disturbed burials. In the same time were not at all founded rests of dwellings and some special

features of these late pits indicated a special function. Unfortunately, we have not yet sufficient data to solve the problem concerning the exact relations between these pits and the tombs.

The skeletons lay crouched on the left side. There are some exceptions, such as Grave no. 5 (a male) with the skeleton lays on the right side and Grave no. 11 and 19 with the skeletons (both female) lying on the belly but with the skulls on the left side and the legs flexed and laying also on the left. All skeletons had the skulls toward SSW or SW. Very interesting is the manner in which some grave pits were dug, i.e. the graves no. 2, 8, 12 and 13 with a pit with 2 stairs, or the custom to fill up the pit-grave with a lot of stones and pebbles sometimes even with pieces of burnt adobe. The rest of the tombs had the skeletons covered also by pebbles and in the middle of these a large slab of conglomerate such as in the Grave no. 5. Also were discovered another four objects without human bones – Graves’ no. 12–15. The structure of these – pit, in two cases with step, and the filling with a large amount of rocks – and the inventory – a cup for Graves no. 12–14 – are very close to those of the tombs reason for which all these four objects could be considered as symbolic graves, so-called „cenotaphs”. A special case is the Grave no. 10. The tomb had an oblong pit with some rocks around and inside a double handled cup. In the pit were discovered only small pieces of burnt bone. The form and dimensions of the pit are unusual for a cremation grave and the burnt bones were too small to see if they are human ones or not. We think that the grave no. 10 could be also a „cenotaph”. Burnt bones were founded also in Grave no. 23 beside the skeleton, so we could say that the practice of burning the corpses is proved.

The custom to fill the pit graves with pebbles is known in south Basarabia for some tombs in barrows belonging to Mnogovalikovaja culture. The grave pits with steps are of an old tradition, well known in the kurgans of the Pit Grave Culture/Jamnaja, but again some tombs with such pits were discovered in Mnogovalikovaja barrows in the nord-pontic steppe. These two structural elements reveal the connections between Monteoru area and the eastern regions.

The inventories of the tombs consist of jewelry – earrings, a fragment of a bracelet and two metal collar so-called *Ösenhalsring*, caolin pearls in one case –, and pottery. The two copper collars represent jewelry not at all frequent for Monteoru burials but with good parallels in the cemeteries from Central Europe, i.e. the area of Periam-Pecica culture, a

region where these adornments seem to come from. The earrings also made of copper – Grave no. 1, 4, 8, 11, and 23 – are of common types for the Middle Bronze Age.

The main type of ware is the two-handled cup of so-called *kantharos* type and its presence indicate the special meaning of the beverage during the funerary ceremony but in a symbolic way as is proved by the fact that in the each two-handled cup of the Grave no. 19 and Grave no. 24 were founded another small bowls, the so called *pixida*. The first two-handled cup has decoration in a typical manner of the Monteoru Ic3 style, so the Grave no. 19 could be the oldest. The vessel from Grave no. 2 has a decoration typical for to the Monteoru Ic1 style like the cup from Grave no. 24 for which we have a ¹⁴C dating between 2030–1870 BC. The two-handled cup of the Grave no. 10 typical to the style Ib is the earliest. For some graves – Graves no. 4, 7–8 and 11 – were discovered shards scattered in the pit filling together with fragments of animal bones, perhaps as an element of the mortuary ceremony.

The cemetery ceased to function some time before the Late Bronze Age as is proved by the pits (no. 10a–b, 14, 24, 26 27 and 29) with a pottery characteristic for the final stage of Monteoru culture.

Cuvinte-cheie: Epoca bronzului, cultura Monteoru, cimitir, Cârломănești.

Rezumat: Cercetări arheologice întreprinse la Cârломănești de-a lungul a șase campanii au dus la descoperirea unui cimitir din epoca bronzului, aparținând culturii Monteoru. Până în momentul de față au fost cercetate 24 de complexe funerare, cu structuri variate, dintre care cele mai frecvente sunt cele alcătuite din pietre. Inventarele conțin în primul rând ceramică, apoi piese de port din metal, între care se disting inelele de buclă, un colan cu capete răsucite, perle din caolin. Ceramica permite o încadrare a mormintelor într-un interval de timp corespunzător stilurilor ceramice Monteoru Ic3–Ib. Un mormânt, cu ceramică de stil Ic1, a putut fi datat cu radiocarbon în intervalul 2030–1870 BC.

Situl arheologic de la Cârломănești, situat pe un martor de eroziune, aproape de confluența Buzăului cu Nișcovul (Pl. 1–3), este cunoscut, de o bună bucată de vreme, prin cercetările întreprinse de-a lungul mai multor campanii fiind indentificată și o locuire cu mai multe niveluri aparținând epocii bronzului, suprapusă de o locuire La Tène, aceasta din urmă constituind însă obiectivul principal al săpăturilor¹. Adăugându-se altor asemenea situri

¹ Cercetările s-au desfășurat, sub conducerea lui Mircea Babeș, printr-un sondaj din 1967, iar apoi prin săpături sistematice în anii 1972–1981. Între 1979–1981 din colectiv a făcut parte și I. Motzoi-Chicideanu. Colectivul de cercetare al cimitirului, în campaniile din 2003–2007 a fost constituit din I. Motzoi-Chicideanu, de la Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, Monica Chicideanu-Șandor, de la Facultatea de Istorie a Universității București, M.I. Constantinescu de la Centrul de Cercetări Antropologice „Francisc I. Rainer”, D. Costache, S. Matei și D. Sârbu, din partea Muzeului Județean Buzău, A. Chirițoiu, C. Constantin, B. Cristea și Alexandra Ion, studenți la Facultatea de Istorie a Universității București. Pentru bibliografia cercetărilor vezi M. Babeș, Dacia NS 29, 1975, p. 125–139; A. Oancea,

cum sunt cele din apropiere de la Cârломănești, Năeni-Zănoaga, Pietroasa Mică și, desigur, Sărata Monteoru, stațiunea de la Cârломănești se înscrie astfel printre cele mai importante monumente ale culturii Monteoru situate la Curbura Carpaților. Dar problemele specifice ale acestei locuirii din epoca bronzului de la Cârломănești nu au fost încă complet lămurite, una dintre acestea fiind cea a spațiului funerar adiacent. În 1975, chiar în cadrul așezării, fusese descoperit un mormânt de copil atribuit, pe considerente stratigrafice, locuirii corespunzătoare fazei Monteoru Ila², care, o bună bucată de vreme, a constituit singura descoperire mortuară din epoca bronzului de la Cârломănești.

La două decenii de la întreruperea lor, în toamna lui 2001, au fost reluate săpăturile arheologice de la Cârломănești-Cetățuie. Cu această ocazie, în urma unei sesizări locale, s-a făcut o cercetare de teren în capătul sudic al satului Cârломănești, la marginea unui platou denumit *La arman*, situat, în linie dreaptă, la circa 400 m sud-vest de așezarea din punctul *Cetățuia*. Platoul *La arman* a mai fost investigat în 1975, prin cercetări de suprafață precum și printr-un sondaj restrâns³, cu această ocazie fiind descoperite resturi de locuire aparținând bronzului târziu, atribuite la vremea aceea „aspectului cultural Petrișoru-Racovițeni”, încadrat cronologic la finele epocii bronzului din Muntenia⁴.

Din punct de vedere geo-morfologic, punctul *La arman*, aflat la marginea sud-estică a satului Cârломănești, este situat pe un platou ce aparține de fapt terasei din dreapta (Vest) a Buzăului, în zona în care acesta primește apele Nișcovului, ultimul său afluent pe dreapta înainte de ieșirea din zona de dealuri. Platoul, de o formă neregulată, este, pe alocuri, delimitat de restul terasei prin mai multe viroage, dintre care una, mai largă, îl desparte spre est-nord-est de *Cetățuie*, iar altele sunt folosite

CAMNI 2, 1976, p. 191–237; A. Oancea, M. Udrescu, D. Nicolăescu-Plopșor, SCA 13, 1976, p. 3–6; M. Babeș, SCIVA 28, 1977, 3, p. 319–352; M. Cârciuamaru, SCIVA 28, 1977, 3, p. 353–364; M. Udrescu, SCIVA 28, 1977, 3, p. 365–374; V. Drâmbocianu, SCIVA 30, 1979, 1, p. 95–100; M. Babeș, E.M. Constantinescu, Materiale 13 (Oradea), 1979, p. 147–148; M. Babeș, E.M. Constantinescu, Mousaios 3, 1981, p. 25–27; M. Babeș, vocea *Cârломănești*, *Enciclopedia Arheologiei și Istoriei Vechi a României* I, 1994, București, p. 313–314.

² Oancea, Udrescu, Nicolăescu-Plopșor, *op. cit.*

³ Locul exact al acestui sondaj nu mai poate fi precizat astăzi.

⁴ A. Oancea, CAMNI 2, 1976, p. 191–237; idem, SCIVA 31, 1980, 4, p. 615–621; idem, Dacia NS 25, 1981, p. 131–191; idem, CAMNI 5, 1982, p. 53–58; A. Oancea, V. Drâmbocianu, SCIVA 28, 1977, 4, p. 509–529; A. Oancea, V. Drâmbocianu, Mousaios 2, 1978, p. 3–9.

și astăzi ca drumuri. În ultimii ani câțiva localnici au cules materiale arheologice din malul unei asemenea ulițe, în locul unde acesta avea peste 2 metri înălțime. Cu această ocazie au fost observate mai multe oseminte umane, de lângă care au fost adunate o ceașcă cu două torți, un vas mai mic, cu corpul sferic și un fragment de colan din metal (bronz?) cu un capăt răsucit⁵. În septembrie 2001 s-au putut observa în mal trei morminte de inhumație, dintre care două drastic deranjate. Cel de al treilea se păstra ceva mai bine, în mal fiind vizibilă calota craniană, ceea ce indica că restul mormântului nu era deranjat. La suprafață se găsesc cioburi moderne, aduse odată cu gunoii de grajd, terenul fiind astăzi cultivat cu porumb. Ceva mai rar mai pot fi găsite și cioburi preistorice, dintre care se remarcă cele cu suprafața brăzdată cu „măturica”. Identificarea unei necropole monteorene în prejma așezării de pe *Cetățuie* părea să împlinească un deziderat mai vechi, acela al identificării spațiului funerar corespunzător. Din păcate, datorită faptului că suprafața *Armanului* este cultivată, în anul 2001 nu s-a putut efectua decât un sondaj restrâns al cărui scop era salvarea unui mormânt⁶. Doi ani mai târziu, în septembrie 2003, s-a făcut o reverificare a amplasării obiectivului arheologic și raportarea lui la ridicarea topografică efectuată la comanda Muzeului Județean Buzău ce nu cuprindea și zona cimitirului. Necropola identificată a constituit obiectivul unor săpături de salvare ce s-au desfășurat până acum de-a lungul a cinci campanii, între anii 2003–2007.

Locul denumit *La Arman* se găsește la marginea sud-vestică a platoului menționat, pe terasa nordică a Nișcovului, ridicată deasupra luncii râului cu circa 60 m. În prezent terenul este împărțit în loturi personale cultivate cu porumb, fapt care a limitat cercetarea arheologică. Către vest, *Armanul* este tăiat de o viroagă, astăzi uliță a satului Cârломănești. Viroaga s-a lărgit cu vremea, iar cu câțiva ani în urmă a fost amenajată cu buldozerul în mai multe rânduri. Ca urmare, marginile drumului au astăzi înfățișarea unor maluri înalte de circa 2–3 m, în cel

dinspre răsărit fiind observate și culese de către localnici oseminte umane. Dincolo de drum, spre vest, în spatele unor gospodării actuale, platoul se continuă circa 50–100 m până la o altă viroagă, mai largă și străbătută de albia unui torent, care constituie limita sa apuseană (Pl. 2).

Săpăturile arheologice au fost proiectate în funcție de situația concretă din teren, obiectivul primordial fiind acela de a salva cât mai multe complexe funerare. Cimitirul identificat pe *Arman* se află însă destul de aproape de stațiunea monteoreană din punctul *Cetățuia*, ceea ce creează astfel problema raportului dintre cimitirul de pe *Arman* și locuirea din epoca bronzului de pe *Cetățuie*. O altă problemă care a stat în fața colectivului arheologic este aceea a locuirii aparținând unei etape finale a culturii Monteoru și ale cărei resturi suprapun în mormântările. Încă din 1975, A. Oancea menționa o așezare pe platoul *La Arman*, caracterizată prin ceramică de uz cu suprafața striată – *Besenstrich* – și pe care o atribuia „aspectului Petrișoru-Racovițeni”. În 1980–1981, unul dintre noi a făcut câteva cercetări de suprafață pe *Arman* găsind mai multe cioburi cu *Besenstrich* și chiar un omoplat de vită cu cavitatea glenoidă crestată, piesă ce asigură contemporaneitatea acestei locuiri cel puțin cu prima etapă a culturii Noua, dar și frecvente cioburi cu decor monteorean specific etapei finale a culturii. În 2001 a mai fost cercetat superficial, la circa 15 m sud de M. 1, prin taluzarea malului, și un complex adâncit în pământ, cu mult material ceramic și oase de animale. Întregul material ceramic era puternic ars secundar, în complex mai fiind găsite bucăți masive de chirpici, unele arse până la zgurificare. În cursul campaniilor din 2003–2005 au mai fost descoperite alte asemenea complexe, unele dintre ele deranjând în mormântări mai vechi⁷. La extremitatea sudică a *Armanului*, la aproximativ 100 m sud de cimitir, se găsesc urmele unei așezări, cu un strat de cultură gros în medie de

⁵ Mulțumim și pe această cale Anișoarei Toma și soților Marian și Veronica Sandu pentru informațiile și sprijinul oferite.

⁶ Cf. I. Motzoi-Chicideanu, D. Gugiu, SCIVA 52–53, 2001–2002, p. 5–41, unde se amintește că prin 1998–1999 câțiva copii au găsit în malul drumului un mormânt de la care s-au recuperat un colan din metal și două „oale”, dintre toate mai păstrându-se azi la Muzeul Județean Buzău doar un mic vas globular. Vezi pentru expertiza antropologică a osemintelor din M. 1, N. Mirițoiu, A. Soficar, N. Sultana, SCIVA 52–53, 2001–2002, p. 43–51.

⁷ Rezultatele preliminare ale campaniilor din 2003–2005 au fost publicate după cum urmează: I. Motzoi-Chicideanu, D. Sârbu, M. Constantinescu, N. Sultana, Mousaios 9, 2004, p. 15–38; I. Motzoi-Chicideanu, D. Sârbu, Mousaios 10, 2005, p. 31–41; I. Motzoi-Chicideanu, D. Sârbu, M. I. Constantinescu, N. Sultana, European Archaeology – online, March 2007, pe adresa www.archaeology.ro. Pentru analizele antropologice din complexe mortuare descoperite în aceleași campanii vezi M.I. Constantinescu, N. Sultana, N. Mirițoiu, Mousaios 10, 2005, p. 45–54. Complexele monteorene târzii descoperite în 2001 și 2003 au fost publicate de către T. Vasilescu, Mousaios 9, 2004, p. 39–50, iar resturile de faună animală au fost analizate și discutate de către V. Dumitrașcu, A. Bălășescu, Mousaios 9, 2004, p. 51–56.

1 m, stațiune care însă se distruge continuu prin alunecarea într-o viroagă. Unele materiale culese din viroagă sunt identice cu cele din complexele monteorene târzii ce suprapun mormintele din cimitir. În cursul campaniei din 2003 s-a mai efectuat și o verificare de suprafață pe terenul aflat la vest de gospodăriile Marian Sandu și Ioan Toșu, teren ce aparține de fapt aceluiași platou ca și punctul *Arman*, dar de care este despărțit de viroaga deja amintită, folosită astăzi ca uliță principală a satului. La suprafață se găsesc cioburi preistorice și o cantitate remarcabilă de bolovani de râu, ultimii indicând prezența unor complexe arheologice. De altfel și din spusele localnicilor, cu prilejul unor săpături cu caracter gospodăresc, de-a lungul anilor s-au găsit „oale, oase și cenușe”. Pe baza acestor informații și a observațiilor din teren este cu totul posibil ca necropola identificată pe platoul *Arman* să fie întinsă mai spre vest și mai spre nord, parțial sub câteva din gospodăriile satului Cârломănești⁸.

Dacă pentru salvarea primului mormânt în 2001 a fost efectuat doar un sondaj de dimensiuni reduse, ulterior săpătura a fost proiectată a se dezvolta în suprafață, în funcție de resursele umane și financiare ca și de condițiile meteorologice. Până în momentul de față a fost cercetată o suprafață totală de circa 200 mp, pe care au fost descoperite 24 complexe funerare și 8 complexe din bronzul târziu care, uneori, le suprapun pe primele⁹ (Pl. 4). Săpăturile au pornit de la marginea de vest a platoului, în fapt ulița satului, dezvoltându-se către răsărit în funcție de situația din teren. Imediat, la marginea apuseană, se află o porțiune de teren lată de circa 2–3 m ce se întinde de-a lungul taluzului, porțiune nearată și acoperită cu tufe dese de cătină. Către est se întinde apoi un strat arabil gros de circa 0,20–0,25 m, cu material arheologic amestecat și în care se găsesc numeroase resturi moderne provenind de la o

⁸ O primă ridicare topografică a fost făcută în 2002, la solicitarea Muzeului Județean Buzău, de către o firmă din Buzău, ridicare care însă, având ca limită chiar ulița satului, nu a inclus și partea de platou situată la nord de uliță, dincolo de gospodăria lui Marian Sandu. O completare provizorie a ridicării a fost făcută de către I. Motzoi-Chicideanu pe baza comparațiilor cu unele fotografii din satelit și a unor înregistrări preliminare efectuate în cursul cercetărilor de teren.

⁹ Planul general al săpăturilor în cadrul cimitirului a fost întocmit, la scara 1/200, prin triangulație, pentru care, ca bază primară de triangulație, au fost folosiți doi stâlpi ai rețelei de electricitate și câteva repere fixe de la gospodăriile P. Marina, M. Sandu și I. Toșu imediat învecinate. Acestora le-au fost adăugate, ca bază secundară, patru borne din beton amplasate pe marginea platoului. Toate punctele de referință au fost înregistrate în sistem GPS.

gospodărie desființată în vremea colectivizării, moment după care întreaga suprafață a platoului a fost acoperită cu vie până prin 1991–1993. Sub solul arabil se întinde o depunere de pământ negru-cenușiu, cu o grosime medie de 0,45 m, la a cărei bază se găsesc, întinse, cioburi, oase de animale, bucăți de chirpici, pietre arse, din acest strat pornind în jos fiind descoperite mai multe gropi de dimensiuni diferite și cu un conținut adesea aparte. Încadrarea acestor vestigii poate fi făcută cu ușurință pe baza ceramicii cu *Besenstrich*, ca și pe baza a destul de multe cioburi cu decor tipic stilului Monteoru Iib. Sub această depunere se întinde un strat de sol cenușiu compact, cu o grosime de circa 0,25–0,30 m, cu puțin material arheologic, strat din care pornesc gropile mormintelor. Sub stratul cenușiu se găsește un pământ lutos, cafeniu a cărui culoare se deschide gradat pe măsură ce se adâncește, strat steril din punct de vedere arheologic. În cursul campaniei 2005 către extremitatea de est a S.IV/2005 au fost descoperite o groapă de var și alte două gropi de dimensiuni apreciabile, cu materiale ce le asigură datarea la jumătatea secolului XX, care au deranjat atât depunerea din bronzul târziu cât, destul de probabil, și unele morminte. În sfârșit, la capătul de vest al S.IV/2005, a mai apărut și groapa 23 aflată într-un raport stratigrafic, cel puțin insolit, cu M. 19, groapă al cărei conținut o plasează în cursul secolului XIX.

Catalogul mormintelor:

M. 00 – Am notat astfel un mormânt de inhumație situat în taluzul răsăriten al uliței, la circa 30 m sud de gospodăria Petre Marina și distrus de apele pluviale, precum și de localnici prin 1998–1999, de la care se spune că provin două vase și „o bucată de sârmă verde cu capetele răsucite” fiind, foarte probabil un colan. Doar unul dintre vase a mai putut fi recuperat de către Muzeul Județean Buzău. Poziția exactă a mormântului nu a mai putut fi însă stabilită, motiv pentru care nu a fost cartat pe planul cimitirului.

M. 1 – descoperit la –1,10 m de la nivelul actual de călcare. Mormântul fusese parțial deranjat, craniul fiind vizibil în malul drumului. În umplutura gropii ca și pe fundul ei au fost găsite mai multe pietre de râu. Pe fundul gropii, la –0,93 m, se găsea un schelet așezat chircit pe partea stângă, cu craniul către SV 244° (Pl. 5/1–2). În dreptul feței se găsea o ceașcă cu două torți supraînălțate, trase din buză și decorată cu incizii (Fig. 4/3.2). În dreptul vertebrelor cervicale a fost descoperit un colan cu

capetele răsucite, din categoria *Ösenhalsringe* (PI. 5/3.1), iar sub craniu un inel de buclă (PI. 5/3.3) și un fragment de brățară, toate din Cu/Bz (PI. 5/3.4). Analiza antropologică a resturilor osteologice a relevat faptul că este vorba de un individ de sex feminin¹⁰. Pe baza caracteristicilor de formă și decor ale ceștii M. 1 a fost atribuit stilului ceramic Monteoru Ic1.

M. 2 – se găsea în malul de pe partea stângă a uliței amenajată cu buldozerul, fiind deja deranjat de erodarea malului. Pentru cercetare s-a taluzat malul apoi a fost desenat și ridicat scheletul. Datorită deranjamentelor recente craniul lipsea. Scheletul, aflat la -1,41 m de la nivelul actual de călcare, se găsea chircit pe partea stângă, cu mâinile îndoite din cot și cu palmele aduse în sus. După poziția scheletului se poate aprecia că avea craniul îndreptat către SV 225° (PI. 6/1). După ridicarea osemintelor s-a taluzat malul din nou și s-a observat că groapa mormântului, săpată de la partea inferioară a stratului de pământ cenușiu, era în trepte, în sensul că de la groapa inițială s-a mai săpat în jos, pe fundul treptei a doua fiind deșus scheletul (PI. 6/2). În dreptul ceței se găsea o cupă cu corp globular și cu marginea răsfrântă și lățită, care, după decorul incizat, aparține stilului „fazei” Monteoru Ib (PI. 6/3). Conform determinării antropologice este vorba de un copil de vârstă *infans II*¹¹.

M. 3 – se găsea tot în mal, la -0,95 m de la nivelul actual de săpare, fiind puternic deranjat. Din oase se mai păstrau doar tarsienele, metatarsienele și falangele ambelor picioare. S-a putut deduce cu anume aproximație că scheletul a fost așezat tot pe partea stângă, foarte probabil cu craniul către SV. Nu au fost descoperite elemente de inventar.

M. 4 – a apărut la -0,45 m de la nivelul actual de săpare, în colțul de SV al secțiunii, sub forma unei grămezi de bolovani de râu, deasupra cărora se găsea un bolovan plat din conglomerat. Deasupra pietrelor s-au găsit doi molari de cabalină și o roată de car, miniaturală, din lut (PI. 7/1). În ce măsură roata miniaturală și molarii de cabalină aparțin mormântului este mai greu de precizat fiind deschisă posibilitatea ca ele să reprezinte resturi ale stratului de locuire care a suprapus mormintele. După răzuială s-a conturat groapa, de formă ovală. Scheletul se găsea la adâncimea de -0,57 m de la nivelul actual de săpare, chircit pe stânga cu craniul către SV

243°, cu membrele inferioare îndoite din genunchi și călcâiele aduse către șezut. Mâinile erau îndoite din cot cu palmele aduse spre față (PI. 7/2). După demontare, sub craniu, lângă temporalul stâng, s-au găsit două inele de buclă din Cu/Bz (PI. 7/3.1–2). Conform determinării antropologice este vorba de un copil de circa 4 ani¹².

M. 5 – a fost descoperit la -0,37 m, sub forma unui grup de bolovani de râu și a unuia din conglomerat, sub care se zăreau câteva oase. Parțial mormântul se găsea sub peretele de sud al secțiunii, astfel că s-a lărgit săpătura în acest loc. Peste grămada de bolovani de râu s-au găsit cioburi mici, bucăți mici de chirpici, fragmente de oase de animal și, din nou, o roată de car miniaturală din lut. Subliniez că peste bolovanul din conglomerat se găsea un ciob cu decor în relief tipic stilului Monteoru Ic2 (PI. 8/1; 9). Forma gropii în plan nu a fost surprinsă cu claritate, dar, după aspectul grămezii de pietre, foarte probabil groapa era ovală. Sub pietre, la -0,45–0,47 m de la nivelul actual de săpare, a fost descoperit un schelet de adult, chircit pe dreapta, cu craniul către SV 224°. Subliniem faptul că scheletului îi lipsesc mandibula și maxilarul. Mâna dreaptă este îndoită din cot cu palma adusă spre față, iar cea stângă avea brațul paralel cu coloana vertebrală, iar antebrațul ușor îndoit din cot cu palma adusă sub genunchi (Fig. 8/2). Peste bazin se găseau mai multe cioburi de la vase sparte din vechime, pe unul dintre ele păstrându-se un fragment de decor în relief care-l apropie de stilul Monteoru Ic2 (PI. 8/a), iar altele provenite de la un vas de dimensiuni mari, dintr-o pastă cu cioburi pisate, arsă neuniform și cu suprafața netezită. După cât s-a păstrat din profil, vasul, cu un prag la partea inferioară unde se găsește și o proeminență, ar fi putut fi un *Spendegefäß* (PI. 8/3b). Conform determinării antropologice este vorba de un individ de sex masculin, de vârstă adultă¹³.

M. 6 – a fost descoperit în taluzul uliței, la circa 6 m nord de secțiune, fiind parțial distrus. Se găsește la -0,65 m de la nivelul actual de călcare. Datorită faptului că mormântul era plasat într-o zonă cu multă vegetație – arbuști – nu a putut fi cercetat. Au fost recuperate mai multe oseminte care, în urma analizei antropologice, indică un *adult*, dar fără posibilitatea precizării grupei de sex¹⁴.

¹² *Ibidem*, p. 46–47.

¹³ Informație de la M.I. Constantinescu care a prelucrat resturile osteologice.

¹⁴ Constantinescu, Sultana, Mirițoi, *op. cit.*, p. 47.

¹⁰ Mirițoiu, Soficaru, Sultana, *op. cit.*

¹¹ Constantinescu, Sultana, Mirițoi, *op. cit.*, p. 45–46.

M. 7 – a fost descoperit la –0,45 m de la nivelul actual de călcare, în colțul de NE al sondajului S.I/2001. Groapa nu a putut fi surprinsă pe plan, dar se putea observa în profil că nu era adâncă decât de 0,25 m. Groapa a fost umplută cu bolovani de râu și, din nou, cu unul din conglomerat. Sub pietre, la –0,54 m, se găsea un schelet de copil, chirchit pe stânga, cu craniul către SV, într-o stare deosebit de precară de conservare. Nu a avut niciun fel de element de inventar. Analiza antropologică a stabilit că este vorba de un schelet de copil de vârstă *infans I*, alături de acesta mai fiind găsit și un fragment de femur de la un adult¹⁵.

M. 8 – a apărut la –0,40 m de la nivelul actual de săpare sub forma unei grămezi masive din pietre de râu și bolovani de calcar, care acopereau o suprafață rectangulară. Colțul de NV era deranjat de Gr. 10a–b (**PI. 10/1**). După secționare s-a observat că groapa mormântului, de formă ovală în plan, fusese săpată în trepte, iar după depunerea cadavrului, a fost umplută cu pietre, dintre care unele păstrau urme de ardere (**PI. 10/2–3**). Pe fund, la –1,05–1,10 m, se găsea un schelet chirchit pe stânga, cu craniul către SV 246°. Membrile inferioare erau îndoite din genunchi, cu călcâiele aduse spre șezut. Membrile superioare lipseau, ca și o parte din scheletul cranial, posibil datorită Gr. 10a–b care a deranjat mormântul. În spatele scheletului, aproximativ în dreptul vertebrelor toracale, s-a găsit un inel de buclă din Cu/Bz. Este posibil ca și o brățară simplă, cu capetele subțiate¹⁶, descoperită într-un gang ce străbătea Gr. 10a, să fi aparținut acestui mormânt. Analiza antropologică a stabilit că este vorba de un schelet feminin, de vârstă *adult-matură*¹⁷.

M. 9 – a apărut sub forma unei grămezi mai mici din bolovani de râu, sub care, la –0,77 m de la nivelul actual de săpare, se găseau fragmentele unui schelet de copil¹⁸, deosebit de precar conservat. După fragmentele unor oase lungi – tibii și peroneu – scheletul a fost așezat chirchit, dar nu se poate preciza pe ce parte. Orientarea este către SV 231° (**PI. 11/1**). Lângă fragmentele de cutie craniană se găsea o ceașcă cu două torți supraînălțate, trase din buză având șa și prag la partea superioară, ne-decorată (**PI. 11/2**).

M. 10 – a fost descoperit la –0,98 m de la nivelul actual de săpare. A avut o groapă rectangulară cu colțurile rotunjite, „căptușită” pe margini cu bolovani de râu. Axa lungă a gropii era dispusă pe direcția VSV 239°–ENE 59°. În interior s-au găsit doar câteva fragmente de oase calcinate, dar dimensiunile lor sunt prea mici pentru a se putea stabili dacă este vorba de oase umane (**PI. 11/3**). În schimb, aproape de latura de N s-a găsit o ceașcă cu două torți, întregă, cu un decor din incizii și impresiuni punctiforme, specific stilului Monteoru Ib (**PI. 11/4**).

M. 11 – a fost descoperit la –0,91 m de la nivelul actual de săpare, scheletul fiind suprapus de doi bolovani mari de râu. Scheletul, al cărui craniu se afla așezat pe partea stângă, se găsea în decubit ventral, cu membrele inferioare îndoite din genunchi și căzute pe stânga, iar cele superioare îndoite din coate cu palmele aduse către față. Și în acest caz orientarea scheletului era cu craniul către SV 214° (**PI. 12/1; 13**). În gură s-au găsit două inele de buclă din Cu/Bz (**PI. 12/2a–b**). Conform examinării antropologice este vorba de un schelet feminin de vârstă *adult*¹⁹.

M. 12 – a apărut la –0,23–0,25 m de la nivelul actual de săpare sub forma unei grămezi din bolovani de râu, de formă aproximativ circulară (**PI. 14/1**). Stratigrafic, complexul este suprapus de depunerea neagră-cenușoasă, în acest loc, aproape de capătul vestic al S.II, stratul arabil fiind răzuit cu un buldozer cu 2–3 ani în urmă. Deasupra complexului, în depunerea neagră-cenușoasă, au fost găsite cioburi și oase de animale. La secționare s-a constatat că groapa avea o formă aproximativ cilindrică. După curățare s-a observat că în centru se găsea o mandibulă de animal, probabil cabalină, iar sub ea o ceașcă cu două torți trase din buză și supraînălțate, cu un decor tipic stilului Monteoru Ic2 (**PI. 14/2**). La demontare s-a putut vedea că unele pietre fuseseră trecute prin foc, iar printre ele s-au mai găsit așchii de oase, un molar de carnivor și un altul de ovicaprină. Întreaga structură este identică cu a mormintelor, dar ca urmare a lipsei oaselor umane a fost considerat provizoriu drept cenotaf.

M. 13 – a apărut la –0,35–0,37 m de la nivelul de săpare sub forma unei grămezi din bolovani de râu, de formă aproximativ circulară. Către nord, complexul era suprapus parțial de profilul nordic al secțiunii atunci trasate. Din punct de vedere stratigrafic, complexul este suprapus de stratul de

¹⁵ *Ibidem*, p. 47–48.

¹⁶ Vasilescu, *op. cit.*, fig. 3/8.

¹⁷ Constantinescu, Sultana, Mirițoiu, *op. cit.*, p. 48–49.

¹⁸ *Ibidem*, p. 49.

¹⁹ *Ibidem*, p. 50–51.

sol negru-cenușos. Aproximativ în mijlocul masei din pietre de râu s-a putut observa o alveolare în care s-a descoperit un ciob cu decor în relief de stil Monteoru Ic2. După desenul de plan, complexul a fost secționat și s-a observat că groapa a avut în mijloc un soi de „puț” circular, în profil silueta complexului relevând că groapa a avut o primă treaptă de la care s-a coborât în centru cu încă circa 40 cm (Pl. 14/3a–b). Întreaga groapă a fost umplută cu bolovani de râu, iar pe fund s-a găsit o ceașcă cu două torți, cu un decor în relief, tipic Monteoru Ic2 (Pl. 14/4). Și în acest caz, structura întregului complex este identică cu cea a mormintelor, dar, pe baza lipsei osemintelor umane, a fost considerat un cenotaf.

M. 14 – a fost descoperit la –0,36 m de la nivelul actual de săpare, sub forma unui grup de pietre de formă aproximativ rectangulară. După ce a fost curățat s-a făcut un desen la scara 1/10 și apoi a fost secționat. S-a observat că întregul complex avea o groapă puțin adâncă, umplută cu pietre de râu (Pl. 15/1a–b; 16). Pe fund, aproximativ la mijlocul complexului, a fost descoperită o ceașcă cu două torți cu decor tipic Ic1 (Pl. 15/2). Pe baza structurii și a lipsei osemintelor umane, a fost considerat ca fiind un cenotaf.

M. 15 – a fost descoperit la –0,42 m de la nivelul actual de săpare, sub forma unei grămezi compacte, de formă ovală, alcătuită din bolovani de râu. Întregul complex se găsea într-o groapă adâncă de circa 0,10 m, săpată din depunerea cenușie și adâncită în stratul cafeniu. Sub pietre s-au găsit două cioburi mici atipice. Pe baza structurii și a lipsei osemintelor umane, a fost considerat ca fiind un cenotaf.

M. 16 – a fost descoperit la –0,24 m de la nivelul actual de călcare sub forma unei grămezi de formă aproximativ rectangulară alcătuită din pietre de râu, bolovani de calcar și un bolovan de conglomerat de râu. Axa lungă a întregului complex era dispusă pe direcția VSV 241°–ENE 61°. Aproximativ în centrul masei de pietre, la suprafața grămezii, se găsea un spațiu oarecum circular cu un diametru de circa 0,50 m, lipsit de pietre, care apărea însă la 10 cm mai jos. După secționare s-a observat că groapa a fost săpată de la partea superioară a depunerii cenușii, iar pietrele de râu și bolovanii de calcar au fost așezați în groapă, până la fund, cu o anume grijă, așa cum o dovedesc cele două vase întregi descoperite pe fund ca și o ceașcă de mici dimensiuni, cu două torți trase din buză, situată la marginea de ENE a gropii. Printre pietrele din umplutură au fost

găsite câteva care prezentau urme de ardere. Tot în umplutura de pietre, printre acestea s-au găsit mai multe fragmente ceramice și o bucată de chirpici cu urme de nuiele. Chiar pe fundul gropii la –1,10 m de la nivelul actual de săpare, s-au descoperit câteva fragmente de oase, într-o stare de conservare deosebit de precară și cu totul insuficiente pentru a se putea preciza poziția și orientarea scheletului (Pl. 17/1a–b; 18)). Inventarul este constituit dintr-o ceașcă de tip *kantharos* cu două torți trase din buză și supraînălțate și o cupă cu marginea răsfrântă, ruptă din vechime (Pl. 17/2b–c), ambele vase fiind găsite aproape de fundul gropii, peste resturile de oase. Chiar la marginea răsăriteană a gropii, printre bolovanii din umplutură, a fost descoperită o altă ceașcă de tip *kantharos*, cu decor incizat din două linii paralele în zig-zag și împunsături punctiforme (Pl. 17/2a). Atât deasupra resturilor osoase, cât și în restul umpluturii gropii mortuare, au mai fost găsite și alte fragmente ceramice (Pl. 17/3a–i). Dintre acestea se remarcă un ciob cu linii incizate flancând un spațiu umplut cu puncte (Pl. 17/3e).

M. 17 – a fost descoperit la –0,37 m de la nivelul actual de călcare, din nou sub forma unei aglomerări de pietre de formă rectangulară în plan. Umplutura gropii funerare, de asemenea săpată de la partea superioară a depunerii de sol cenușiu, era alcătuită din numeroase pietre de râu, bolovani de calcar și bolovani de conglomerat de râu, unele dintre pietrele de râu sau dintre bolovanii de calcar fiind înroșiți ca urmare a trecerii lor prin foc. Alături de toate acestea au mai fost găsite câteva bucăți mai mari de chirpici ars. Ca și în alte cazuri, la partea superioară a grămezii din pietre se găsea un spațiu circular lipsit de bolovani, aceștia apărând însă cu circa 10 cm mai jos. Pe fundul gropii, la –0,70 m de la nivelul actual de săpare, a fost descoperit un schelet zăcând cu craniul, spart din vechime, pe partea stângă, trunchiul pe partea ventrală, așa cum o dovedesc cele două scapule ce se găseau peste capetele celor două oase humerus, iar membrele inferioare, îndoite din genunchi, zăcând de asemenea pe stânga. Subliniem faptul că scheletului îi lipseau mandibula și oasele brațului drept, pe locul humerusului găsindu-se un fragment de os lung²⁰. Brațul stâng, marcat prin câteva fragmente de humerus și altele de la antebraț, se găsea, ușor îndoit din cot, întins către genunchi. Orientarea scheletului era SV 234°–NE 54° (Pl. 19/1a–c; 20)). La circa 35 cm către vest, de genunchi

²⁰ După părerea antropologilor, acest fragment este una dintre tibiile scheletului.

se găsea o ceașcă cu două torți trase din buză și supraînălțate, așezată normal, poziție care dovedește, încă o dată, că umplutura din pietre de râu a fost așezată în groapă cu anume atenție (PI. 19/2c). Sub clavicule, vertebrele toracale și coaste au fost găsite mai multe mărgelile din pastă albă (caolin?), cele mai multe de formă bitronconică, alături de altele de formă tubulară, din care nu au putut fi recuperate decât câteva (PI. 19/2a). În umplutura gropii a mai fost găsit și un fragment ceramic de la un vas cu marginea răsfântă, cu un decor incizat (PI. 19/2a). Conform analizei antropologice, poate fi considerat, cu unele rezerve, drept un schelet feminin de vârstă adultă²¹.

M. 18 – a fost descoperit la -1,28 m de la nivelul actual de călcare, fiind reprezentat prin mai mulți bolovani de râu grupați, restul fiind distrus de o groapă modernă. În umplutura gropii care a deranjat complexul au fost găsite mai multe oase dispartate, motiv pentru care, cu rezervele cuvenite, considerăm că este posibil să fie vorba de un mormânt distrus.

M. 19 – era situat chiar pe marginea platoului, de fapt a uliței, în porțiunea de teren nearată, partea superioară a grămezii de bolovani apărând la -0,08 m de la nivelul actual de călcare, imediat sub stratul vegetal. Masa de bolovani avea în plan o formă aproximativ rectangulară, printre pietrele de râu, multe cu urme de arsură, găsindu-se și bolovani de calcar rulați și bucăți de conglomerat de râu. În centrul masei de bolovani se contura o alveolare de formă aproximativ ovală, lipsită de pietre, care însă apăreau din nou cu 10 cm mai jos (PI. 22/1-2; 23). Întreaga groapă a fost umplută cu bolovani de râu, pietre de calcar și bucăți de conglomerat, printre acestea aflându-se și câteva fragmente ceramice cu decor în relief (PI. 22/5a-d), precum și un fragment de os uman. La baza gropii s-a observat că pe laturile acesteia fuseseră așezați bolovani de dimensiuni mai mari, care „căptușeau” în felul acesta pereții gropii. La circa 30 cm nord de bazin, lângă marginea gropii, a fost descoperit un fragment de calotă craniană așezat pe muchie. La -0,85 m de la nivelul actual de călcare, pe fundul gropii, se găsea un schelet așezat chirchit pe stânga, cu membrele inferioare îndoite din genunchi și cele superioare îndoite din cot și cu palmele aduse către față. Craniul culcat pe stânga era spart din vechime. Mandibula se găsea într-o poziție cu totul neanatomică fiind așezată cu eminența mentonieră către craniu și cu cei doi condili către exterior, într-o poziție cu totul

nefirească. La fel, maxilarul se găsea răsturant cu bolta palatină în sus, în ambele cazuri pozițiile nefirești ale celor două oase neputând fi explicate prin vreun deranjament ulterior căci astfel de urme nu au fost observate, iar, pe de altă parte, umplutura compactă de bolovani constituia un obstacol redutabil pentru orice pătrundere de animale (PI. 24). Chiar în dreptul feței, peste mandibula deplasată, se găsea, culcată pe o parte, o ceașcă cu două torți trase din buză și supraînălțate, prevăzute la partea superioară cu așa numita „șă cu prag”. Decorul este constituit dintr-o nervură în relief pe umărul vasului, deasupra căreia se găsesc cinci alveole, iar dedesubt alte patru, motivul fiind repetat de două ori în poziție opusă. Pe pântecul ceștii se găsește un alt motiv constituit dintr-o bandă din trei linii incizate, dispuse în zig-zag, iar la partea inferioară opt cercuri concentrice, având în centru o alveolă, motiv repetat de șase ori (PI. 22/4a). La curățat s-a observat că în interiorul ceștii cu două torți se mai găsea un mic vas cu corpul sferic, cu marginea îngroșată și străpunsă de două perechi de orificii dispuse simetric opus, vasul fiind, de fapt, un soi de pixidă (PI. 22/4b). La extremitatea estică a M. 19 se situează Gr. 23, al cărei nivel de săpare se găsește la partea superioară a stratului negru pe care îl străpunge, pătrunzând apoi în solul steril până la adâncimea de 2,06 m de la nivelul actual de călcare. În profil se putea observa cum Gr. 23, cu o gură strâmtă, se lărgea apoi chiar pe sub groapa mormântului pe care nu a străpuns-o dat fiind că aceasta era umplută compact cu pietre (PI. 22/3). Umplutura Gr. 23 era constituită dintr-un pământ negru pătat, pe fund găsindu-se lut galben pătat. Din umplutura gropii au fost adunate câteva fragmente ceramice de la vase lucrate la roată, unele smălțuite, iar altele cu motive florale pictate sau decorate cu dungi albe, ceea ce le asigură apartenența la ceramica specifică celei de a doua jumătăți a secolului XIX. Este destul de probabil ca scheletul să fi aparținut unui individ de sex feminin²².

M. 20 – descoperit la adâncimea de -0,26 m, de la nivelul actual de săpare, a apărut ca o mică grămadă, de formă ovală, constituită din pietre de râu și bolovani din calcar, din care unul prezenta urme de arsură. Imediat sub bolovani se găsea un schelet de copil (de vârstă *infans I*)²³, chirchit pe partea stângă, cu craniul pe direcția SSV 195°-NNE 15° (PI. 25). Nu a avut inventar.

M. 21 – a apărut la -0,33 m de la nivelul actual de săpare, sub forma unei grămezi de formă aproxi-

²¹ *Ibidem*, p. 51-52.

²² Determinare efectuată pe teren de către Mihai I. Constantinescu.

²³ *Ibidem*.

mativ ovală, alcătuită din pietre de râu și câțiva bolovani din calcar. Peste acestea, către marginea de vest, se găseau câteva oase umane dispartate. Grămada de pietre acoperea o groapă de formă neregulată. La secționare s-a observat că groapa se adâncea cu încă 10–15 cm, fiind, la rândul ei, umplută cu pietre. Pe fundul gropii au fost descoperite mai multe oase umane, de la un copil (de vârstă *infans I*)²⁴, a cărui stare de conservare nu a permis precizarea poziției, orientarea fiind aproximativ către SV (PI. 26). Nu a avut inventar.

M. 22 – a fost descoperit pe latura de vest a secțiunii, imediat lângă marginea rupturii ce flanchează ulița satului, fiindu-i astfel deranjat capătul vestic. La –0,43–0,54 m de la nivelul actual de săpare au apărut oseminte umane, înconjurată pe două laturi de un șir din pietre de râu, care „căptușeau” astfel marginea gropii de formă rectangulară. Resturile osteologice constau dintr-un schelet de adult, așezat chircit pe stânga, cu craniul către SV 243° (PI. 27/1–3). Peste partea superioară a trunchiului erau așezate, fără conexiune anatomică, oasele lungi și o scapula de la un alt individ. Către colțul de SE al gropii, alături de oasele metatarsiene ale primului schelet, s-au găsit mai multe fragmente de oase calcinate. Fragmente de oase calcinate s-au mai găsit și în dreptul bazinului primului schelet, iar alături doi dinți de adult și unul de copil, alți dinți de adult fiind găsiți în vecinătatea oaselor craniene ale primului individ²⁵. În dreptul bazinului, oarecum peste oasele calcinate, se afla o ceașcă cu corp globular, cu două torți trase din margine și supraînălțate, cu șa și prag la partea superioară. Decorul este constituit din două linii paralele incizate, dispuse orizontal la baza gâtului și flancate dedesubt de un șir de grupuri de împunsături. Dedesubt acestora, pe pântecul vasului, este dispusă o altă bandă în zig-zag, alcătuită din trei linii paralele incizate (PI. 27/3).

M. 23 – a fost descoperit la –0,52 m de la nivelul actual de săpare, inițial sub forma unei grămezi de formă ovală, alcătuită din pietre de râu și bolovani din calcar. În cursul cercetării a fost delimitată groapa de formă rectangulară, cu pietre dispuse pe margini, adâncă de circa 0,20 m. În interior se afla un schelet de adult (posibil femeie)²⁶, depus chircit pe partea stângă, cu craniul către SSV 225°. Scheletul se găsea așezat pe un pat din pietre

de râu (PI. 28/1–4). Inventarul este constituit dintr-un inel de buclă din Cu/Bz, păstrat fragmentar (PI. 28/5).

M. 24 – la adâncimea de –0,50 m de la nivelul actual de călcare, a fost identificată o altă grămadă din pietre de râu. Cercetarea de detaliu a dus la descoperirea unei gropi de formă oarecum rectangulară, acoperită cu pietre de râu, altele fiind dispuse de-a lungul laturii sudice ca un soi de „căptușeală”. La –1,23 m se afla un schelet de adult, chircit pe stânga, cu brațele aduse în dreptul feței și având craniul îndreptat pe direcția VSV 261° (PI. 29/1–2a–b). Drept inventar a avut o ceașcă, cu corp bombat, cu două torți trase din buză, supraînălțate și prevăzute la partea superioară cu șa și prag. Decorul este constituit dintr-o bandă alcătuită dintr-o linie continuă, incizată, flancată de linii întrerupte, de asemeni incizate, bandă dispusă orizontal pe umărul vasului. Pântecul ceștii este decorat cu o bandă triplă de linii incizate, dispusă în zig-zag. Deasupra ca și dedesubtul benzii în zig-zag sunt dispuse, în grupe de câte 2–3, împunsături circulare, alte împunsături similare fiind dispuse la unghiurile de incidență ale benzii în zig-zag (PI. 30/A 2a–b). După demontarea ceștii, în interiorul său a fost descoperit un al doilea vas, miniatural, de formă oarecum globulară, cu un prag în relief pe umăr, prag pe care se găsesc patru proeminente organice. Marginea vasului, în fapt o pixidă miniaturală, avea patru orificii dispuse opus în grupe de câte două (PI. 30/A 1).

După demontare, din scheletul M. 24 a fost prelevată o probă pentru datare cu ¹⁴C. Proba a fost procesată în laboratorul de la Heidelberg. Rezultatul care ne-a parvenit permite o datare a mormântului care, în domeniul 2 sigma, se înscrie în intervalul 2030–1870 BC²⁷ (PI. 30/B).

Alte complexe:

Cpl. 15 – a apărut la –0,25 m de la nivelul actual de călcare fiind constituit dintr-un singur vas, spart din vechime, așezat în poziție verticală și ușor înclinat pe o parte (PI. 21/A). Nu s-a observat nicio urmă de groapă nici pe orizontală și nici în secțiune. Vasul este un borcan cu gura dreaptă, cu buza ușor lățită spre exterior, iar pe umeri are două torți simple (PI. 21/B). În interiorul vasului umplut cu pământ, nu s-au descoperit alte materiale arheologice sau resturi osteologice de niciun fel.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ Analiza probei a fost facilitată de către colegul Vlad V. Zirra, căruia îi mulțumim și pe această cale.

Aproximativ în mijlocul S.IV/2005, a fost observată o alveolare de formă aproximativ ovală, ce pleca de asemenea din depunerea neagră-cenușie, alveolare care a căpătat sigla Cpl. 24. Pe fundul ei se găseau mai multe pietre de râu, dar disparate, iar printre ele s-au găsit cioburi monteorene târzii și din nou câteva fragmente de oase umane lungi, ceea ce pare să indice o deranjare a unui mormânt.

În preajma Cpl. 24 s-au descoperit și două vase, dar disparate. Este vorba mai întâi de un vas cu corp emisferic, cu buza evazată, destul de probabil o ceașcă. Pe umăr s-a păstrat o proeminență alungită, aplicată, în rest decorul fiind constituit din linii incizate grupate câte patru și care coboară vertical pe gât. Pe umăr se găsesc două linii incizate, paralele, dispuse orizontal și suprapuse de proeminența menționată. Pe pântec, imediat sub cele două linii incizate orizontale, coboară apoi grupuri de câte trei linii incizate, precum și un motiv alcătuit din două linii incizate care flanchează un șir de împunsături punctiforme (PI. 21/C). În aceeași situație contextuală a mai fost descoperită și o mică ceașcă de tip *kantharos*, cu două torți trase din buză și supraînălțate, cu șa și prag la partea superioară. Ceașca nu este decorată (PI. 21/D). Este destul de posibil ca cele două vase să fi aparținut unor complexe mortuare deranjate din vechime, ceea ce ar explica, eventual, și prezența oaselor umane fragmentare din preajmă. Mai trebuie adăugat că în cursul cercetării complexului medieval timpuriu 47, de fapt un bordei cu material ceramic de secolele VI–VII p.Chr., au fost descoperite, în poziție secundară, pietre de râu, cioburi cu decor Monteoru Ic3 și trei fragmente mici de oase umane, ceea ce indică faptul că la săparea bordeiului a fost distrus un mormânt monteorean. În anul 2006, într-o groapă săpată în grădina lui P. Marina, la circa 10 m de săpătura arheologică, am putut observa o structură din pietre de râu, indicând cu certitudine un alt mormânt, dar care, din motive evidente, nu a putut fi cercetat.

În afara Gr. 23 și a altor deranjamente moderne, înmormântările din epoca bronzului par să mai fi fost afectate și de unele complexe aparținând depunerii monteorene târzii, cum pare să fie cazul gropilor 10a–b²⁸, 14, 24, 26, 27

²⁸ În umplutura gropii au fost găsite câteva fragmente de oase umane, cf. Constantinescu, Sultana, Mirițoiu, *op. cit.*, p. 52. Autorii le consideră ca provenind probabil dintr-un mormânt deranjat.

și 29²⁹. Materialul ceramic adunat din Gr. 26 este constituit din frag-mente ceramice decorate cu motive specifice stilului Monteoru IIB, precum și din câteva cioburi de la vase de uz, cu suprafețele brăzdate cu măturica. De asemenea, la fel ca și în cazul altor complexe de acest fel – Gr. 10a–b, Gr. 14 sau Gr. 29 –, în umplutura gropii s-au găsit multe bucăți de chirpici puternic ars. Dar în aceeași groapă au mai fost găsiți 10 dinți umani și alte trei fragmente de oase lungi. În cazul Gr. 27, pornită din stratul negru-cenușos și cu o umplutură din același sol, situația este mai puțin clară. Pe fundul gropii, la –0,92 m de la nivelul actual de săpare, se găseau câteva pietre de râu așezate, compact, unele peste altele. Printre acestea s-au găsit din nou trei fragmente de oase lungi. Situația efectivă din teren nu a permis o cercetare de detaliu pentru a se putea preciza în ce măsură este vorba de un mormânt sau de o groapă care a deranjat un complex funerar, cum mai degrabă pare a fi cazul, judecând după compoziția umpluturii. În ultimele trei complexe, s-a stabilit că este vorba de resturi osteologice umane³⁰. Mai trebuie subliniat că, nu numai în cazul Gr. 26, nu a fost surprins niciun complex funerar imediat învecinat acestor complexe și deranjat de ele, fapt ce a putut fi observat cu claritate. În această situație se pune problema provenienței resturilor osteologice umane. Prezența lor în cele trei complexe poate fi explicată ca rezultat al deranjării de către locuirea monteoreană târzie a unor înmormântări, resturile osoase putând ajunge astfel în umplutura gropii. Dar, pe de altă parte, nu poate fi ocolit caracterul, oarecum aparte, al acestor complexe, cum par a o dovedi bucățile de chirpici arse uneori până la vitrifiere, osemintele de animale prezente în fiecare din aceste gropi etc., așa cum s-a subliniat deja cel puțin pentru scheletul de ovicaprină din Gr. 10³¹. În această situație prezența unor resturi osteologice umane, mai ales cei 10 dinți umani din Gr. 26, ar întări această interpretare, punând problema în ce măsură sau nu este vorba de un comportament anume raportat la prezența unui spațiu funerar mai vechi. Un răspuns la această întrebare este dificil de dat în stadiul actual al

²⁹ Toate aceste gropi, prin materialele arheologice din umpluturi, aparțin depunerii care suprapune înmormântările. Împreună cu restul materialelor monteorene târzii, complexe respective urmează a fi studiate de către T. Vasilescu, motiv pentru care acum nu au fost decât menționate.

³⁰ Determinarea osemintelor ca fiind umane a fost făcută în cursul cercetărilor de către M. I. Constantinescu.

³¹ Dumitrașcu, Bălășescu, *op. cit.*, p. 51–56.

cercetărilor, iar alte cazuri de acest fel sunt foarte rar consemnate³². Dar nu pot fi excluse din discuție și acele cazuri în care au fost descoperite oseminte umane disparate în așezările monteorene de la Năeni-Zănoaga și Sărata Monteoru³³. Oseminte umane disparate se mai cunosc și din alte așezări ale epocii bronzului, cum este cazul cu cea din mediul Otomani de la Nyzna Myśl'a, unde se cunosc și complexe cu un caracter special, conținând schelete umane³⁴. Interpretarea acestor fragmente de oase, disparate, apărute în contexte nu totdeauna foarte clare, este cu totul dificilă, dar, ținând cont și de existența unor înmormântări în așezări aparținând culturii Monteoru, cum este cazul chiar la Cârlo-mănești³⁵, ca și la Năeni-Zănoaga³⁶ sau la Poiana, posibilitatea manipulării post mortem a unor cadavre nu are cum fi exclusă.

Suprafața cercetată în cursul săpăturilor din anii 2002–2007 este redusă și, raportată la zona mai largă în care au fost identificate resturi de morminte distruse sau reclamate descoperiri asemănătoare, este evident că reprezintă abia o mică porțiune a cimitirului din epoca bronzului. În această situație considerațiile privind organizarea zonei funerare ar fi premature. Judecând însă după cele cunoscute deja pentru alte cimitire monteorene cum sunt cele de la Sărata Monteoru cimitirul 4, Cândești sau Pietroasa Mică³⁷, este de așteptat ca și la Cârlo-

mănești-*La arman* să ne aflăm în fața unei zone funerare organizate pe parcele/cartiere de clan. Către o asemenea concluzie conduc câteva constatări cum sunt cele referitoare la elementele comune de ritual pentru mormintele cercetate până acum pe platoul de pe *Arman*. Pe planul grupului de morminte nu se disting însă grupări de complexe după grupele de sex/vârstă (P. 31), de altfel dintre scheletele diagnosticate doar cel din M. 5 este masculin.

Ritul funerar practicat predominant este inhumarea. Cazul M. 10 este cu totul neclar. Groapa de formă rectangulară, lungă de circa 0,70 m, pare mai degrabă destinată unui schelet, eventual de copil, dar lipsesc osemintele. Cele câteva fragmente de oase calcinate, datorită dimensiunilor reduse nu pot lămuri situația. Dar în cazul acestui complex este destul de posibil să fie vorba și de un alt mormânt simbolic/cenotaf, după cum o dovedesc structura și ceașca de tip *kantharos*. O altă situație insolită este ilustrată de prezența oaselor calcinate din M. 24³⁸. Cele două cazuri nu sunt însă suficiente pentru o discuție mai largă, singura concluzie ce se poate desprinde fiind aceea că incinerarea, ca rit funerar adiacent și secundar, pare a fi atestată în cadrul necropolei discutate acum. Prezența unor morminte de incinerare la Cârlo-mănești nu are cum surprinde, această manieră de tratare a defuncțiilor fiind atestată în aria Monteoru și în alte cimitire. Cele mai vechi

³² Este cazul, la Pietroasa Mică, a Cpl. A sau cel al M. 50. Pentru cel dintâi este vorba de o groapă cu material ceramic „*du type Monteoru IIB-Balintești*”, iar în al doilea caz de o mică groapă cu cioburi de la o ceașcă, un instrument din os și un molar inferior uman, motiv pentru care a fost considerat ca „*une tombe, d'un type particulier*”, cf. A. Oancea, *Dacia NS*, 1981, p. 157–159 cu fig. 21/1–8 pentru Cpl. A, și, respectiv, p. 190 cu fig. 18/12–14 pentru M. 50.

³³ Cornelia Becker, *PZ* 75, 2000, 1, p. 63–92.

³⁴ J. Jakab, L. Olexa, J. Vladár, *SlovArch* 47, 1999, 1, p. 91–127; J. Jakab, în vol. J. Gancarski (red.), *Kultura Otomani-Füzesabony – rozwój, chronologia, gospodarska*, Krosno, 1999, p. 201–224; L. Olexa, *Nizna Myśl'a Osada a pohrebisko z doby bronzovej*, Kosice, 2003.

³⁵ Vezi supra nota 2.

³⁶ I. Motzoi-Chicideanu, Monica Șandor-Chicideanu, *Dacia NS* 38–39, 1994–1995, p. 19–40.

³⁷ Vezi pentru Sărata Monteoru, Ligia Bârză, *Dacia NS* 33, 1989, 1–2, p. 39–78; pentru Cândești, Marilena Florescu, A.C. Florescu, *Materiale* 15 (Brașov), 1983, p. 112–123; pentru Pietroasa Mică, Oancea, *op. cit.*. Cu privire la structura zonelor funerare vezi I. Motzoi-Chicideanu, *Mousaios* 9, 2004, p. 57–100, cu considerații asupra cimitirelor de la Sărata Monteoru și Pietroasa Mică. Este foarte răspândită opinia, cu totul naivă, conform căreia cimitirele preistorice au avut o evoluție, spațială și de-a lungul timpului, lineară. De fapt, corespunzând într-un total structurii comunității celor în viață, zonele funerare au fost organizate conform subunităților/grupelor constituite pe

baza relațiilor de rudenie – familii, clanuri –, rezultând parcele/cartiere funerare corespunzătoare, astfel că evoluția spațiului funerar s-a făcut în funcție de decesele survenite în interiorul acestor grupuri, rezultând, pe cale de consecință, o evoluție polinucleară. Încercări de a surprinde o „stratigrafie orizontală”, după un model linear, rigid, pentru cimitire ale epocii bronzului au făcut R. Hachmann, *Germania* 40, 1968, 2, p. 368–370, pentru cimitirul de la Cârna, T. Soroceanu, *PZ* 50, 1975, p. 161–179, pentru cimitirul de la Mokrin și Oancea, *op. cit.*, pentru Pietroasa Mică. Vezi critica pentru Cârna la B. Hänsel, *Beiträge zur Chronologie der mittleren Bronzezeit im Karpatenbecken* I, Bonn 1968, p. 139–142; idem, *Beiträge zur regionalen und chronologischen Gliederung der älteren Hallstattzeit an der unteren Donau*, Bonn, 1976, p. 62–65; I. Chicideanu, *Dacia NS* 30, 1986, 1–2, p. 7–29; critica pentru Mokrin la Monica Șandor-Chicideanu, I. Chicideanu, *Dacia NS* 33, 1989, 1–2, p. 5–38; J. O'Shea, *Antiquity* 66 (250), 1992, p. 97–102; idem, *Villagers of Maros*, New York-London 1996; critica pentru Pietroasa Mică la Motzoi-Chicideanu, *op. cit.*, mai ales nota 52 cu trimiteri la literatura problemei. De altfel, chiar pentru cimitirul 2 de la Sărata Monteoru, I. Nestor semnala încă din 1944 că „*nu este vorba de un cimitir masat, ci de grupuri mai mari, discontinue, de morminte având între ele porțiuni de teren libere*”, cf. I. Nestor în *Raport asupra activității științifice a Muzeului Național de Antichități în anii 1942 și 1943*, București, 1944, p. 24.

³⁸ Și în acest caz, dimensiunile reduse ale oaselor calcinate nu au permis o examinare satisfăcătoare.

morminte de incinerare din aria Monteoru sunt, deocamdată, cele de la Năeni-Colarea³⁹ și Vadu Săpat-Budureasca⁴⁰. Procentul scăzut, de maximum 5%, în care incinerarea apare în necropolele monteorene arată că aceasta a fost practică ca rit funerar adiacent și secundar, fiind foarte probabil de origine străină. Este de presupus că acest obicei a pătruns dinspre vest, din mediile incinerante de sorginte Zók târziu⁴¹, astfel de descoperiri fiind cunoscute în Transilvania la Bratei⁴², Ciumești⁴³ sau Pișcolt⁴⁴. Tot în Ardeal, dar ca practică mortuară adiacentă și secundară, incinerarea mai este cunoscută și în grupul Livezile⁴⁵. O situație diferită este cea din cadrul grupei Schneckenberg, căreia îi este specific biritualismul⁴⁶. La sud de Carpați, aparținând unui mediu înrudit celui Schneckenberg, este cunoscut mai de mult M. 2 de incinerare de la Apa Sărată⁴⁷.

De un interes cu totul special sunt structurile mortuare observate la Cârломănești-*La arman*. Este vorba în primul rând de gropile cu treaptă. În aria culturii Monteoru astfel de gropi funerare mai sunt documentate doar la Căndești, dar observațiile sumare făcute în cazul altor cimitire pot fi responsabile de incidența redusă a acestora. Tipul acesta de gropi este bine atestat în mediul Jamnaja, unde, la un moment dat, constituie chiar o caracteristică⁴⁸, dar mai este cunoscut și în mediul Mnoovalikovaja⁴⁹

de unde este cel mai probabil că au pătruns în aria Monteoru. Un alt element de structură funerară comun cu mediile răsăritene este reprezentat prin umpluturile din bolovani de râu ale gropilor mortuare. Prezența unor vase întregi printre bolovani din umpluturile M. 12–14 și 16 demonstrează fără putință de tăgadă că bolovani au fost așezați cu grijă. Printre bolovani de râu se mai găseau și bolovani rulați din calcar, bucăți sau chiar lespezi din conglomerat, precum și fragmente masive din chirpici ars puternic. De altfel, în repetate rânduri s-a putut observa că unii bolovani fuseseră trecuți în prealabil prin foc. Toate acestea fac dovada unui episod ceremonial bine structurat, care nu se întâlnește decât pentru câteva dintre mormintele cercetate. Este destul de plauzibil că acest element de structură funerară să fi fost caracteristic unor înmormântări ale unor personaje cu un rang social mai ridicat, dar, cum numărul complexelor funerare cercetate este încă mic, o lămurire mai clară este din nou de așteptat de pe urma viitoarelor cercetări. În aria Monteoru se mai cunosc morminte de acest fel, mai cu seamă la Sărata Monteoru cimitirul⁵⁰, apoi la Căndești, unde este citat M. 500, cu o umplutură identică, dar interpretată cu totul naiv ca fiind dovada unei acțiuni punitive postmortem⁵¹. Structuri funerare cu pietre în interiorul gropilor mai sunt atestate în mediul Monteoru la Coroteni⁵², Gura Văii⁵³ sau, din nou, la Pietroasa Mică⁵⁴. În aria Mnoovalikovaja se cunosc cazurile M. 35 și 37 din kurganul 7 și M. 8 din kurganul 12, toate de la Nikolskoe, în Bugeac⁵⁵, dar acestea sunt singurele morminte Mnoovalikovaja cu gropile umplute cu pietre, astfel că, judecând după numărul mai mare al acestei categorii de înmormântări în aria Monteoru, obiceiul pare să se fi răspândit dinspre apus către răsărit. În alte câteva cazuri – M. 10, 17, 19, 22, 24 – s-a putut observa cum, la fundul gropii funerare, de-a lungul laturilor acesteia erau înșirați bolovani de râu, ca un soi de „căptușeală”. Obiceiul pare specific înmormântărilor monteorene, mai fiind

de la Nikolskoe se caracterizează mai ales prin prezența coșciugelor din lemn, care lipsesc în aria Monteoru.

³⁹ Cf. A. Vulpe, V. Drâmbocianu, SCIVA 32, 1981, 2, p. 171–193 și analiza antropologică la D. Nicolăescu-Plopșor, M.Șt. Udrescu, SCIVA 32, 1981, 2, p. 447–453.

⁴⁰ V. Teodorescu, Marilena Peneș, Anuarul Muzeului de Istorie Prahova, 1, 1984, p. 35, fig. 10.

⁴¹ N. Kalicz, *Die Frühbronzezeit in Nordost-Ungarn. Abriss der Geschichte des 19.–16. Jahrhunderts v. U.Z.*, Budapest, 1986, p. 73–74, 81–82.

⁴² Eugenia Zaharia, în vol. N. Boróffka, T. Soroceanu (Hrsg.), *Transilvanica. Archäologische Untersuchungen zur älteren Geschichte des südöstlichen Mitteleuropa. Gedenkschrift für Kurt Horedt*, Rahden, 1999, p. 53–58.

⁴³ I. Ordentlich, C. Kacso, SCIV 21, 1970, 1, 49–64.

⁴⁴ I. Némethi, SCIVA 30, 1979, 4, p. 527–536.

⁴⁵ H. Ciugudean, *Epoca timpurie a bronzului în centrul și sud-vestul Transilvaniei*, București, 1996, p. 128–134.

⁴⁶ A. Prox, *Die Schneckenbergkultur*, Kronstadt (Brașov), 1940.

⁴⁷ C. Schuster, *Perioada timpurie a epocii bronzului în bazinele Argeșului și Ialomiței superioare*, București, 1997, p. 218.

⁴⁸ Vezi, de pildă, pentru tipurile de gropi Jamnaja, E. Jarovoj, *Drevnejšie skotovodčeskie plemena Jugo-Zapada SSSR*, Chișinău, 1985; F. Burtănescu, *Epoca timpurie a bronzului între Carpați și Prut*, București, 2002.

⁴⁹ E. Sava, *Kul'tura mnoovalikovo keramiki Dnestrovskogo-Prutskogo mezhdureč'ja*, Chișinău, 1992, p. 81–84, fig. 30/1, 3 și 11. Trebuie subliniat însă și faptul că mormintele respective

⁵⁰ Nestor, *op. cit.*, fig. 1–2.

⁵¹ Marilena Florescu, A. C. Florescu, *op. cit.*, p. 113–114.

⁵² V. Bobi, StComVrancea 5–7, 1982–1984 (1987), p. 17–38 și fig. 1–6, unde se pot observa cu destulă claritate structurile din pietre, în ciuda remarcabilei precarități a ilustrației!

⁵³ C. Buzdugan, Carpica 1, 1968, p. 101–110.

⁵⁴ Oancea, *op. cit.*, p. 136–139, dar cu o tipologie a amenajărilor funerare cu totul aberantă.

⁵⁵ Sava, *op. cit.*, p. 81–84, fig. 30/1, 3 și 11.

atestat de pildă la Sărata Monteoru Cimitirul 2⁵⁶ și Cimitirul 3⁵⁷ sau Pietroasa Mică⁵⁸.

La M. 8, 13, 16–17 și 19 s-au observat și înregistrat, aproximativ în centrul grămezilor de bolovani care acopereau gropile, porțiuni de formă aproximativ circulară în plan, lipsite de pietre. Pe profilele consemnate s-a observat că acestea pătrund uneori în umplutura din pietre, fiind în fapt un soi de gropi de mici dimensiuni. Niciodată aceste gropi nu au ajuns la oseminte sau în cazul M. 13 care este un „cenotaf” până la fundul propriu-zis al gropii funerare. Cea mai la îndemână interpretare ar fi aceea conform căreia aceste mici gropi ar atesta intervenții ulterioare înmormântărilor, dar nu cu scopul jefuirii mormintelor, căci nu ajung la cadavre, la inventare. Cel mai probabil este vorba de episoade ceremoniale post înmormântare. Dar o clarificare în această privință este deocamdată dificilă căci astfel de situații nu au mai fost încă consemnate pentru alte morminte din aria monteoreană ceea ce limitează discuția.

Pintre mormintele de la Cărlomănești-*La arman* există câteva cazuri oarecum insolite. Este vorba în primul rând de M. 16 care conținea doar câteva oase umane, fragmentare. Cel de al doilea caz este cel amintit deja pentru M. 19, la care mandibula și o parte din neurocraniu se găseau în poziții neanatomice. Cum mandibula era suprapusă direct de ceasca cu două torți, totul fiind acoperit compact cu umplutura din bolovani de râu, un deranjament ulterior este exclus. Acestor situații li se adaugă prezența altor oseminte umane, izolate sau lipsite de conexiune anatomică, alături de înmormântarea propriu-zisă, cum este cazul cel mai limpede la M. 22. Am putea lua în considerare o eventuală reînhumare, cel puțin pentru M. 19, 22 și 24, dar cele trei cazuri nu sunt suficiente, astfel că suntem nevoiți să așteptăm apariția unor alte situații similare pentru o discuție întemeiată.

Pentru toate înmormântările care au conținut oseminte umane nederanjate și au putut fi cercetate, s-a constatat că scheletele se găseau în decubit lateral chircit, cele mai multe pe partea stângă, doar în cazul M. 5 scheletul fiind așezat pe dreapta. Același schelet a fost diagnosticat ca fiind masculin, astfel că este de presupus că poziția pe o parte sau alta a fost determinată de diferențele de sex, poziția pe dreapta fiind rezervată bărbaților. Dar trebuie

ținut cont de faptul că la Sărata Monteoru cimitirul 4 există mai multe morminte de bărbați cu scheletele așezate pe stânga ca și schelete feminine depuse pe dreapta⁵⁹, situații întâlnite și la Pietroasa Mică⁶⁰ sau Poiana⁶¹. Cazurile citate, deloc puține, arată că au existat, pentru fiecare grupă de sex, câte două posibilități de dispunere a cadavrelor corespunzând la două coduri culturale diferite, foarte probabil în relație cu structura internă a comunității. Există și două cazuri, oarecum aparte. E vorba de M. 11 și 17 ale căror schelete aveau fiecare partea superioară a trunchiului depusă pe partea ventrală, dar având membrele inferioare îndoite din genunchi și așezate pe stânga. O explicație acceptabilă pentru aceste abateri, ce nu par deloc întâmplătoare, este încă greu de dat, pentru aceasta fiind necesar un studiu bazat pe o serie mai cuprinzătoare de cazuri. Mai trebuie subliniat că, din punctul de vedere al inventarului, nici unul dintre cele două morminte nu diferă de celelalte. Structurile funerare – gropile – sunt diferite, la M. 11 fiind vorba de o groapă simplă acoperită doar cu câteva pietre, în vreme ce la M. 17 este vorba de o groapă tot simplă, dar umplută cu pietre de râu, bolovani de calcar, fragmente de conglomerat și bucăți de chirpici arse. Cum din lotul analizat face parte doar un singur schelet masculin nu se poate preciza în ce măsură poziția respectivă este sau nu condiționată de apartenența la o grupă de sex sau alta. Din aceeași cauză nu se poate întreprinde încă un studiu planimetric raportat la diagnozele antropologice, cartarea mormintelor după grupele de sex/vârstă (PI. 31) fiind deocamdată irelevantă. Se mai poate adăuga că cele șase morminte de copii, raportate la 25 de indivizi (24 plus osemintele depuse peste scheletul din M. 22) înmormântați, indică o mortalitate infantilă ridicată, de circa 24%.

Orientarea scheletelor, acolo unde a putut fi determinată, apare ca unitară în sectorul V–SSV,

⁵⁹ Ligiă Bârzu, *op. cit.*, catalogul de la p. 52–78, unde sunt descrise M. 37, 47, 54a, 56, 61, 69, 82 și 130 cu schelete feminine depuse pe dreapta și M. 9, 15, 19, 25, 53, 59, 68, 71, 77, 78, 95, 101, 112, 126 și 144 cu schelete masculine așezate pe stânga.

⁶⁰ Oancea, *op. cit.*, catalogul de la p. 186–191, unde sunt descrise M. 2, cu scheletul feminin așezat pe dreapta și M. 7, 9, 11, 22a–b, 23–26, 33–34, 37–38, 41–43, 53, 61 și 63 cu schelete masculine așezate pe stânga.

⁶¹ Ecaterina Dunăreanu-Vulpe, Dacia 5–6, 1935–1936 (1938), p. 153–155, unde sunt descrise M. 1–2, 20 și 23. Pentru diagnozele antropologice vezi C. Maximilian și colab., *Sărata Monteoru Studiu antropologic*, București, 1962, p. 120–128 unde sunt prezentate și câteva din mormintele de la Poiana.

⁵⁶ Vezi supra notele 37 și 41.

⁵⁷ E. Comșa, *Thraco-Dacia* 2, 1981, p. 111–124.

⁵⁸ Oancea, *op. cit.*

predilect către SV (PI. 32/1). În această situație reiese că „regula” dispunerii cadavrelor, în funcție de grupele de sex, este unipolară ca orientare și complementară ca poziție, rezultând o dispunere „față-n față” (PI. 32/2). Dar, dacă pe de-o parte ținem seama de numărul redus de morminte cercetate la Cârломănești, iar pe de altă parte de situațiile citate de la Sărata Monteoru, Pietroasa Mică sau Poiana, pentru care pozițiile scheletelor sunt inversate, această alternanță reflectă codurile culturale diferite de care am amintit deja și constituie astfel o caracteristică a comportamentului funerar monteorean. În consecință este de așteptat ca și la Cârломănești-*La arman*, prin cercetări viitoare și pe o arie mai extinsă a cimitirului să fie pusă în evidență aceeași variabilitate în ceea ce privește dispoziția cadavrelor ca și în celelalte cimitire monteorene.

Inventarele funerare sunt constituite în special din ceramică, prezentă în 12 complexe, morminte propriu-zise ca și „cenotafe”, forma principală fiind ceașca cu două torți, la care se adaugă cupa și pixida, ambele în câte două cazuri. Formele ceramice indică importanța lichidelor depuse alături de defuncți, dar e vorba de o depunere simbolizată doar, prin prezența recipientelor, căci situația din M. 19 și 24, unde s-au găsit câte o pixidă în interiorul ceștilor de tip *kantharos*, dovedește că, cel puțin în aceste două cazuri, vasele depuse în morminte nu au conținut alimente/băuturi. În același sens pledează și *kantharosul* de mici dimensiuni și descoperit întreg în M. 16, așezat în umplutura din pietre de râu, chiar la marginea gropii. O problemă aparte o constituie prezența fragmentelor ceramice în M. 5, 16 și 19. În cazul M. 5 este vorba de cioburi de la două vase ce nu s-au putut întregi. Fragmentele ceramice se găseau printre pietrele care acopereau scheletul, peste membrele inferioare. În cazul M. 16, în afara celor trei vase care, sparte din vechime, au putut fi întregite în mare măsură, au mai fost descoperite mai multe fragmente ceramice de la diferite alte vase, toate situate la partea inferioară a umpluturii din pietre de râu. În umplutura gropii M. 19 au mai fost de asemenea găsite fragmente ceramice, situate tot în umplutura din bolovani de râu. Cioburi dispartate s-au mai găsit în gropile unor morminte și la Coroteni⁶², Căndești⁶³, Pietroasa Mică⁶⁴, în cazul celor două

morminte de incinerare descoperite în așezarea de la Tinosu⁶⁵ sau, mai ales, în umplutura mormântului triplu de la Năeni-*Zănoaga*⁶⁶. Prezența unor fragmente ceramice în umpluturile gropilor funerare este socotită, îndeobște, ca o dovadă a unui episod ceremonial – banchetul funerar însoțit de spargerea rituală a vaselor –, mai cu seamă când cioburile sunt asociate și cu oase de animale aflate în aceeași poziție, ceea ce pare a fi cazul și la Cârломănești-*La arman*, unde oase de animale răspândite în umplutura gropilor au fost găsite în M. 4, 7–8 și 11⁶⁷. Dar în cazul M. 19, există o pregnantă diferență între decorul *kantharosului* de lângă schelet și cel al cioburilor din umplutura din bolovani a gropii. Ceașca cu două torți este decorată cu o bandă din linii incizate, dispusă orizontal pe gâtul vasului, sub care se găsește o altă bandă din trei linii incizate, dispusă în zig-zag și flancând cercuri concentrice, relizate tot prin incizie. Banda incizată orizontală are, deasupra ca și dedesubt, două grupuri din câte cinci împunsături dispuse simetric de-o parte și de alta a vasului. Decorul este specific stilului/fazei Monteoru Ic3⁶⁸, tot așa cum o arată și forma sferică a ceștii și cele două torți trase din buză, supraînălțate și prevăzute la partea superioară cu câte o șa cu prag (PI. 22/4a). În schimb, cele patru cioburi descoperite în umplutura gropii au un decor realizat din brăie în relief (PI. 22/5a–d), manieră de ornamentare specifică stilului/fazei Monteoru Ic2⁶⁹. Diferența în timp dintre ceașca de

și fig. 18/3–4; M. 49, p. 190 și fig. 18/7; M. 53, p. 190 și fig. 19/2–3; M. 55, p. 190 și fig. 19/6–7, 9; M. 57, p. 190 și fig. 19/12. Dar, de fiecare dată, deși este evident că a fost vorba de fragmente ceramice, au fost reconstituite grafic, și prin aceasta cu totul excesiv, vase.

⁶⁵ R. Vulpe, Ecaterina Vulpe, *Dacia* 1, 1924, p. 186–187, 190–193, fig. 18–20. Este vorba de două complexe, probabil morminte de incinerare, socotite ca fiind „eneolitice”. Cele două complexe pot fi însă încadrate cronologic/stilistic foarte bine pe baza ceramicii de stil Monteoru II din ambele contexte.

⁶⁶ Este vorba de peste 400 de fragmente ceramice și un vas *askos*, toate găsite în umplutura gropii mormântului, în vreme ce, alături de schelete se găseau vasele întregi aparținând inventarului funerar propriu-zis. Vezi supra nota 36.

⁶⁷ Constantinescu, Sultana, Mirițoiu, *op. cit.*, p. 47, 49 și 51.

⁶⁸ Vezi pentru ceramica de stil Monteoru Ic3, Eugenia Zaharia, *Dacia* NS 34, 1990, p. 23–51, dar materialul este discutat la modul general, singurul complex, doar menționat fără alte precizări, fiind așa numita „*maison du ble*”. Într-o contribuție anterioară, cf. Marilena Florescu, C. Buzdugan, *ArhMold* 7, 1972, p. 103–205, ceramica locuirii Ic3 este prezentată pe complexe, cu o tipologie excesiv de nuanțată ceea ce a condus însă la o departajare artificială pe subfaze a acestei depuneri.

⁶⁹ Vezi pentru ceramica de stil Monteoru Ic2, Eugenia Zaharia, *Dacia* NS 35, 1991, p. 61–91, dar, din nou, cu o prezentare pentru întreaga depunere, fără precizări atât de necesare privind complexele.

⁶² Bobi, *op. cit.*, loc. cit.

⁶³ Marilena Florescu, A.C. Florescu, *op. cit.*, p. 14.

⁶⁴ Oancea, *op. cit.*, fiind vorba de M. 1, p. 186 și fig. 4/4–5; M. 2, p. 186 și fig. 4/18, 21; M. 7, p. 186 și fig. 7/6–7; M. 25, p. 188 și fig. 12/1; M. 29, p. 188 și fig. 13/12–14; M. 36, p. 189 și fig. 4–5; M. 46, p. 190 și fig. 17/18, 20; M. 48, p. 190

lângă schelet și cioburile din umplutură pare asigurată. În această situație fragmentele ceramice de stil Monteoru Ic2, mai târziu, ar putea să ateste o intervenție ulterioară la M. 19, cum de altfel ar părea că pledează și groapa/alveolarea, lipsită de pietre, situată în centrul structurii din bolovani. Dar cazul este, deocamdată, singular, așa că discuția se încheie.

Piesele de port constituie cea de a doua categorie de inventar funerar bine reprezentată la Cârломănești-*La arman*. Se remarcă, în primul rând, colanul din metal – *Ösenhalsring* – descoperit în M. 1 (PI. 5/3, 1) și căruia i se poate adăuga un altul găsit în M. 00, dar pierdut între timp. Colanul a fost discutat cu un alt prilej, la fel ca și fragmentul de brățară din același mormânt⁷⁰, motiv pentru care nu mai revenim asupra lor. Reamintim doar că *Ösenhalsring*-ul, mai puțin frecvent în aria Monteoru, atestă relațiile de schimb la distanță cu mediile din centrul Europei, cum ar fi cel Periam-Pecica. Cele mai frecvente podoabe din metal sunt inelele de buclă – *Lockenringe* – descoperite în M. 1 (PI. 5/3–3), M. 4 – două exemplare – (PI. 7/3.1–2), M. 8, M. 11 – din nou două piese – (PI. 12/2a–b) și piesa fragmentară din M. 23 (PI. 28/5). Tipologic, inelele de buclă din M. 1, 8 și 11 aparțin tipului B, iar cele două piese din M. 4 tipului A, așa cum au fost ele definite cu mai multă vreme în urmă⁷¹. Cele cinci perle din pastă albă, sferice sau tubulare, descoperite în M. 17 (PI. 19/2a) sunt singulare deocamdată în cadrul necropolei de la Cârломănești – *La arman*. Din păcate, condițiile de sol nu au permis recuperarea în totalitate a acestor podoabe ce au format, fără nicio îndoială, un colier. Nu a fost efectuată încă o analiză pentru a putea preciza materialul din care au fost confecționate, destul de probabil din caolin sau un material asemănător. Piese de colier – mărgelile –, din pastă uneori sticloasă și considerată a fi „faiantă” s-au mai găsit doar în câteva morminte monteorene la Căndești⁷², Poiana⁷³ sau Sărata Monteoru

⁷⁰ Motzoi-Chicideanu, Gugu, *op. cit.*

⁷¹ Eugenia Zaharia, *Dacia* NS 3, 1959, p. 103–134. Preluată după un model mai vechi al lui H. Schmidt, tipologia propusă este astăzi vetustă, mai ales din perspectiva interpretărilor cronologice, căci azi se cunosc mii de asemenea inele de buclă, o revizuire a tipologiei fiind cu totul necesară.

⁷² În M. 245, cf. M. Petrescu-Dîmbovița, *Der Arm- und Beinschmuck in Rumänien*, PBF X.4, Stuttgart, 1998, p. 183, pl. 159/2296.

⁷³ În M. 3, cf. Ecaterina Dunăreanu-Vulpe, *op. cit.*, p. 153, fig. 9/3; 13.

cimitirul 4⁷⁴, ele fiind, după cum se vede, mai puțin frecvente în aria culturii Monteoru.

O încercare de înscriere a mormintelor după principalele elemente de inventar și ritual⁷⁵ și relaționată la diagnozele antropologice (PI. 33) pune în evidență mai întâi faptul că obiceiul de a acoperi mormintele cu grămezi din pietre de râu, constituie caracteristica principală pentru cimitirul de la Cârломănești. Lipsa structurilor din pietre la M. 00 și 2 se poate explica prin condițiile speciale de descoperire. Rămâne ca atare doar M. 11, ca, deocamdată, singurul complex mortuar lipsit de asemenea amenajări, dar având totuși groapa „căptușită” la fund cu pietre dispuse pe margini. La fel de izolat ar părea, din punctul de vedere al ritului funerar, M. 10, dar prezența unor oase calcinate la M. 22 pare a indica că practica incinerăției este atestată chiar dacă într-un procent redus, de altfel caracteristic unui rit funerar adiacent și secundar. În ceea ce privește structurile funerare, se pot întrezări două grupări de morminte, cea dintâi distingându-se prin gropile cu trepte și/sau umpluturile din bolovani de râu a gropilor, în vreme ce a doua grupare este caracterizată prin gropile simple, adesea acoperite cu pietre. Din cele 4 morminte „simbolice”, două – M. 12–13 – au avut gropi cu treaptă și umplute cu bolovani, iar celelalte două – M. 14–15 – au avut groapa simplă, dar umplută cu bolovani de râu. De altfel umplutură din bolovani s-a mai găsit și în cazul M. 8, 16–17 și 19, care au avut de asemenea gropi simple. Este posibil ca și în cazul M. 1 situația să fi fost similară, dar în afara bolovanilor de pe fundul gropii, în umplutură nu au fost găsiți alții. Stocul redus de morminte nu permite precizări privind frecvența asocierilor dintre aceste elemente de structură și cele de inventar, dar cele două grupări sunt totuși destul de distincte din punctul de vedere al ritualului, indicând pe această cale existența unor practici funerare deosebite, foarte probabil în relație cu diferențele de rang social. Aceeași sărăcie de informații împiedică și o relaționare a structurilor

⁷⁴ Este vorba de M. 21, 32, 35a–b, 72, 88, 103, 122 și, desigur, 142, cel cu 417 perle de „faiantă”, cf. Ligia Bârzu, *op. cit.*, p. 57, fig. 9/T.12; p. 57, fig. 10/T.32, 5; p. 61, fig. 11/T.35.8; p. 66, fig. 17/T.72.1; p. 68; p. 71; p. 73–75, fig. 25/T.122.4; p. 77–78, fig. 27/T.142.2.

⁷⁵ Înscrierea, realizată prin programul WINBASP v.5.42, are un caracter preliminar dat fiind eșantionul redus de înmormântări avut la dispoziție.

mortuare de grupele de sex. Pe ansamblu, inventarele par a fi mai degrabă atributul înmormântărilor feminine⁷⁶, dar cum nu a fost diagnosticat decât un singur mormânt de bărbat, este firesc să avem, cel puțin deocamdată, rezerve față de o concluzie în acest sens.

Cele 24 de complexe mortuare descoperite până acum în cimitirul de la Cârломănești-*La arman* se pot plasa, pe baza ceramicii, în intervalul corespunzător stilurilor/fazelor Monteoru Ic3 – M. 19 – și Ib – M. 10. Un grup aparte este constituit din cioburile decorate cu linii incizate flancând spații umplute cu impresiuni punctiforme sau șiruri de impresiuni de același fel. Fragmente ceramice cu un decor similar mai sunt cunoscute în aria monteoreană, pentru locuiri atribuite „fazei” Monteoru Ic4₃–Ic3, cum este cazul la Sărata Monteoru⁷⁷ sau la Bogdănești, în depunerea Ic3⁷⁸.

O altă observație ce se impune este aceea conform căreia raportarea la locuirea Monteoru de pe *Cetățuie* este pusă în dificultate, pe de-o parte, datorită absenței deocamdată a unor înmormântări cu vase de stil Ic2, ceramică bine documentată în așezare. Situația M. 5, ale cărei oseminte erau acoperite parțial cu fragmente ceramice de la un vas cu decor specific Ic2, este singulară și nu foarte clară. Dar prezența unor fragmente ceramice cu decor în relief în acest mormânt, ca și în umplutura M. 19, indică destul de totuși o folosire a zonei funerare și în decursul vremii corespunzătoare stilului Ic2. Pe de altă parte, în așezare lipsesc depuneri cu ceramică de stil Ic1-Ib. Dar nu trebuie pierdut din vedere că cele două stiluri ceramice, mai puțin clar definite, par a indica mai degrabă specii ceramice, restrânse chorologic, decât faze distincte ale culturii Monteoru⁷⁹, în această situație raportarea înmormântărilor la stațiunea de pe *Cetățuie* fiind mai lesne de presupus.

De o importanță cu totul aparte este datarea cu radiocarbon a M. 24. Cu o ceașcă ale cărei formă și decor o cartiruiască în stilul Ic1, M. 24 se plasează pe baza datării cu ¹⁴C în intervalul 2030–1870 BC

⁷⁶ Observația a mai fost făcută pentru Sărata Monteoru cimitirul 4, cf. *Ibidem*, p. 49.

⁷⁷ Eugenia Zaharia, *Dacia NS* 31, 1987, 1–2, fig. 6/11–13, 15–17, pentru nivelul Ic4₃ și eadem, *Dacia NS* 34, 1990, fig. 11/1–5; fig. 12/3–3–7, 9–10, 13–16, 20, 22–23, 26–27, 29 pentru nivelul Ic3.

⁷⁸ Marilena Florescu, C. Buzdugan, *op. cit.*, fig. 19/11, 16; 21/2; 27/5; 28/5, 13–14; 29/1; 31/4.

⁷⁹ I. Motzoi-Chicideanu, *Mousaios* 8, 2003, p. 37–59.

(domeniul 2 sigma cu probabilitatea de 93,4%), fiind deocamdată singurul mormânt monteorean datat cu radiocarbon.

Deocamdată pe *Arman* nu au fost descoperite complexe funerare cu inventare ceramice ce ar putea fi atribuite etapelor IIA–IIB care sunt în schimb bine documentate pe *Cetățuie*. Dar cum cercetările sunt abia la început, iar din indiciile înregistrate în cursul cercetărilor de teren reiese că zona funerară a fost cu mult mai întinsă, este de așteptat ca, pe măsura extinderii săpăturilor, să mai fie descoperite și alte înmormântări.

Unele dintre elementele de structură funerară înregistrate la Cârломănești-*La arman* sunt cunoscute deocamdată doar la Cârdești, dar comparația nu poate fi exploatată, căci, deși cimitirul a avut peste 800 de morminte, nu a fost încă introdus în circulație, informațiile disponibile fiind cu totul parțiale, iar pe *Arman* numărul mormintelor cercetate este încă cu totul redus. Comparația cu structurile funerare de la Sărata Monteoru sunt împiedicate, mai întâi de faptul că două zone funerare, numite convențional cimitirul 1 și cimitirul 2, nu au fost încă publicate, iar, pe de altă parte, chiar pentru cimitirul 4 există unele neclarități. Din aceste cauze, multe dintre problemele ivite la Cârломănești nu pot fi încă soluționate satisfăcător. Putem însă reține deja, ca un bun câștigat, o anumită variabilitate a obiceiurilor funerare, unele particularități de ritual și chiar de inventar, care fac din noua necropolă monteoreană un obiectiv de importanță majoră.

Așa cum am menționat deja, înmormântările de pe *Arman* par să înceteze la un moment în care pe platou apar complexe cu olărie Monteoru IIB asociată cu specia ceramică decorată cu măturica, moment ce poate fi plasat în perioada târzie a epocii bronzului⁸⁰. Este vorba de depunerea căreia îi aparțin gropile 10a–b, 14, 24, 26 și 27 și cărora li se mai poate adăuga complexul, cu multă cenușă și vase puternic arse secundar, identificat în cursul intervenției de salvare din toamna 2001 în taluzul de est al uliței actuale. Până acum, în suprafața cercetată, nu au fost identificate complexe clare de

⁸⁰ Vezi pentru discuția problemei opinia lui Oancea, *op. cit.*, p. 180–186, care consideră aceste vestigii ca aparținând „grupului Petrișoru-Racovițeni”, intrus și de sorginte răsăriteană, înlocuind cultura Monteoru și critica acesteia la Motzoi-Chicideanu, *Mousaios* 9, 2004, p. 71–81, unde se susține opinia conform căreia aceste vestigii documentează de fapt o ultimă etapă a culturii Monteoru, specifică nord-estului Munteniei.

locuire, iar stratul de cultură corespunzător este discontinuu. În schimb, la circa 250 m către sud, pe un colț al platoului *La arman* se găsește un rest de așezare, lipsind însă înmormântările. Materialul ceramic de la suprafață, în cadrul căruia se remarcă categoria cu *Besenstrich*, permite o încadrare a locuirii în bronzul târziu. Prezența pe *Arman* a acestor vestigii montene pune problema raportului lor față de zona funerară, mai ales în urma descoperirii de oseminte umane în câteva dintre complexe, precum și datorită faptului că această depunere nu este documentată pe *Cetățuia*.

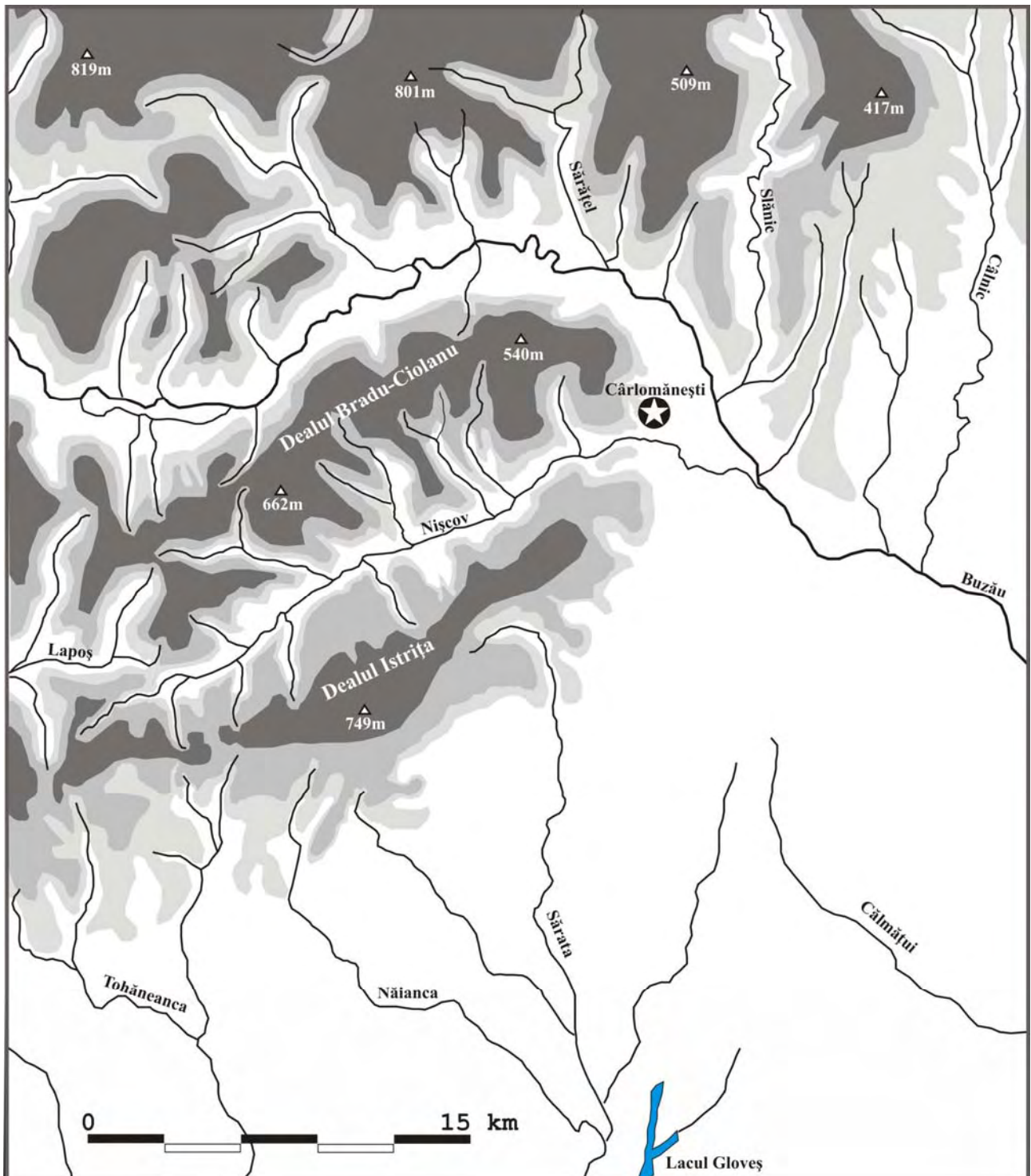
EXPLICAȚIA FIGURILOR

- Pl. 1. Harta cu amplasarea localității Cărlomănești în regiunea Buzău.
 Pl. 2. Planul topografic al localității Cărlomănești cu amplasarea punctului *Cetățuia* și a cimitirului de pe platoul *La arman*.
 Pl. 3. Vedere a terasei vestice a Buzăului pe care sunt marcate punctele *La arman* și *Cetățuia*.
 Pl. 4. Planul general al săpăturilor.
 Pl. 5. M.1: 1. plan, 2. profil, 3. inventar.
 Pl. 6. M.2: 1. plan, 2. profil, 3. inventar.
 Pl. 7. M.4: 1–2 plan, 3 inventar.
 Pl. 8. M.5: 1–2 plan, 3 inventar.
 Pl. 9. M.5: fotografie.
 Pl. 10. M.8: plan, profil.
 Pl. 11. M.9: 1 plan, 2 inventar; M.10: 3 plan, 4 inventar.
 Pl. 12. M.11: 1 plan, 2 inventar.
 Pl. 13. M.11: fotografie.
 Pl. 14. M.12: 1 plan, 2 inventar; M.13: 3a plan, 3b profil, 4 inventar.
 Pl. 15. M.14: 1a plan, b profil, 2 inventar.
 Pl. 16. M.14: fotografie.
 Pl. 17. M.16: 1a plan, b profil, 2–3 inventar.
 Pl. 18. M.16: secțiune fotografie.
 Pl. 19. M.17: 1a, c plan, b profil, 2 inventar.
 Pl. 20. M.17: secțiune fotografie.
 Pl. 21. Cpl.15: A–D plan, vase și ceramică din morminte distruse.
 Pl. 22. M.19: 1–2 plan, 3 profil, 4 inventar.
 Pl. 23. M.19: fotografie.
 Pl. 24. M.19: fotografie de detaliu.
 Pl. 25. M.20: A–B desene plan, profil și fotografii.
 Pl. 26. M.21: A plan, B profil.
 Pl. 27. M.22: plan desen și fotografie; inventar.
 Pl. 28. M.23: A, C plan, B profil – desene și fotografii.
 Pl. 29. M.24: plan – desene și fotografii.

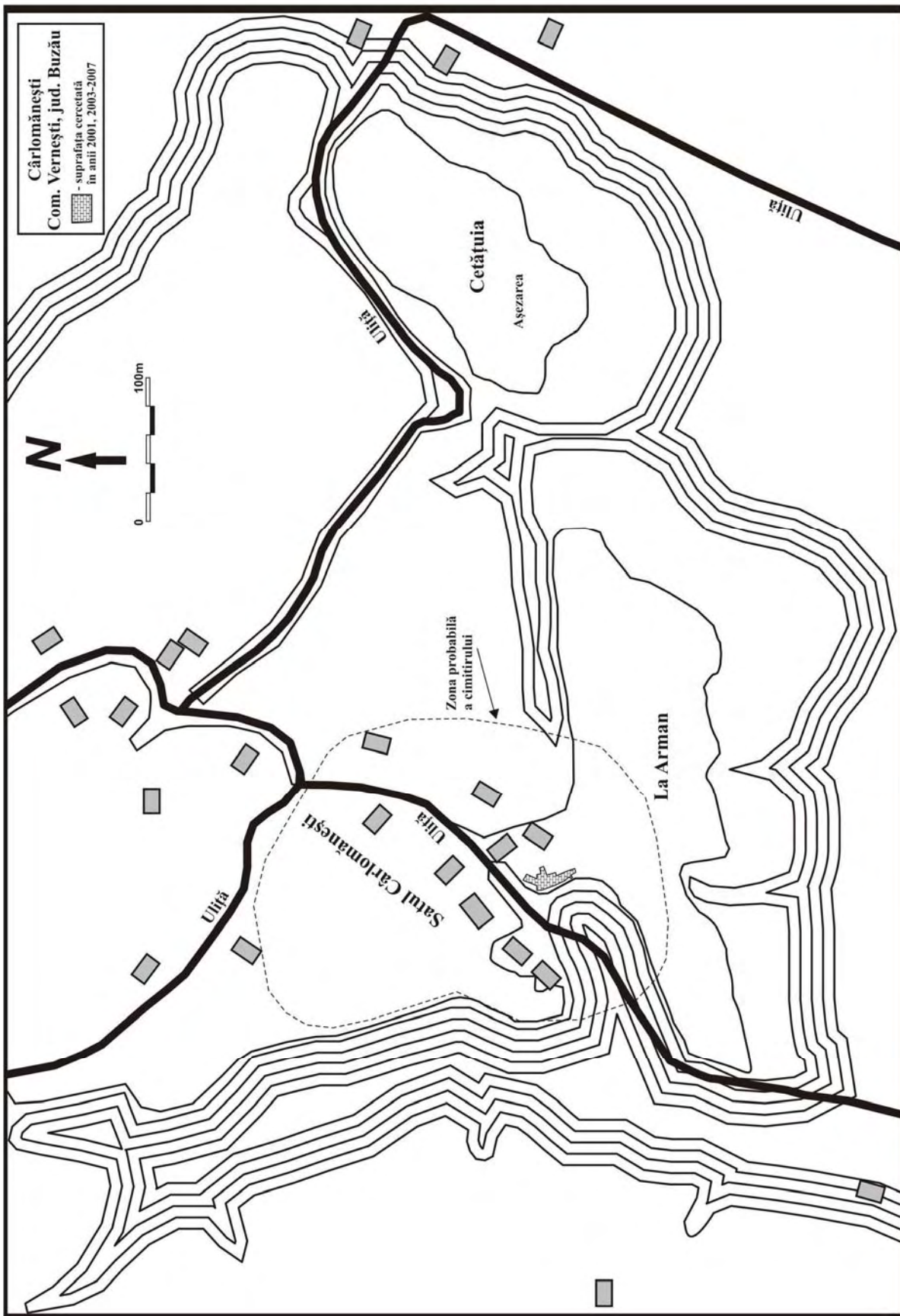
- Pl. 30. M.24: A inventar; B diagrama datării cu ^{14}C .
 Pl. 31. Distribuția mormintelor după grupele de sex/vârstă.
 Pl. 32. 1 Diagrama orientării mormintelor; 2 Modelul depunerii în mormânt.
 Pl. 33. Diagrama înscrierii mormintelor (vezi legenda la Pl. 31).

EXPLANATION OF THE FIGURES

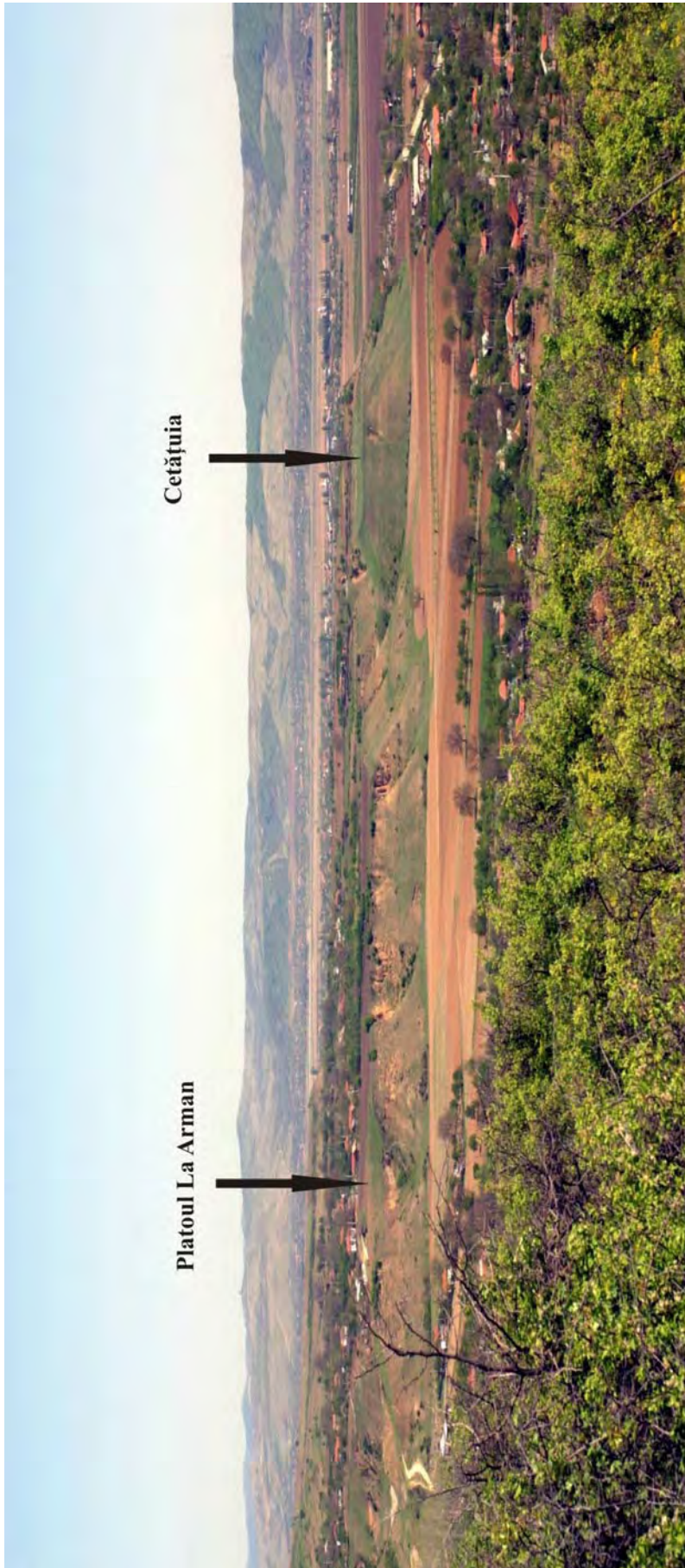
- Pl. 1. – The place of Cărlomănești in the Buzău region.
 Pl. 2. – The topographical sketch with the place of the settlement in the point *Cetățuia* and the place of the cemetery on the plateau *La arman*.
 Pl. 3. – View over the Buzău western terrace with the places *Arman* and *Cetățuia*.
 Pl. 4. – The plan of the cemetery excavations.
 Pl. 5. – Grave no. 1, plane, profile and inventory.
 Pl. 6. – Grave no. 2, plane, profile and inventory.
 Pl. 7. – Grave no. 4, plane, profile and inventory.
 Pl. 8. – Grave no. 5, plane, profile and inventory.
 Pl. 9. – Grave no. 5, photo.
 Pl. 10. – Grave no. 8, plane and profile.
 Pl. 11. – 1–2 Grave no. 9, plane and inventory; 3–4 Grave no. 10, plane and inventory.
 Pl. 12. – Grave no. 11, plane and inventory.
 Pl. 13. – Grave no. 11, photo.
 Pl. 14. – 1–2 Grave no. 12 plane and inventory; 3–4 Grave no. 13, plane, profile and inventory.
 Pl. 15. – Grave no. 14, plane, profile and inventory.
 Pl. 16. – Grave no. 14, photo.
 Pl. 17. – Grave no. 16, plane, profile and inventory.
 Pl. 18. – Grave no. 16, section.
 Pl. 19. – Grave no. 17, plane, profile and inventory.
 Pl. 20. – Grave no. 17, section.
 Pl. 21. – The Object no. 15, plane and the vessel and pottery from disturbed graves.
 Pl. 22. – Grave no. 19, plane, profile and inventory.
 Pl. 23. – Grave no. 19, photo.
 Pl. 24. – Grave no. 19, details, photo.
 Pl. 25. – Grave no. 20, plane, profile and photo.
 Pl. 26. – Grave no. 21, plane, profile and photo.
 Pl. 27. – Grave no. 22, plane, profile and photo.
 Pl. 28. – Grave no. 23, plane, profile, inventory and photo.
 Pl. 29. – Grave no. 24, plane, profile and photo.
 Pl. 30. – Grave no. 24, plane, inventory and the calibration of the ^{14}C date.
 Pl. 31. – The distribution of the burials after the anthropological diagnosis.
 Pl. 32. – The orientation of the skeletons and the model of the disposal of the bodies.
 Pl. 33. – The seriation of the graves.

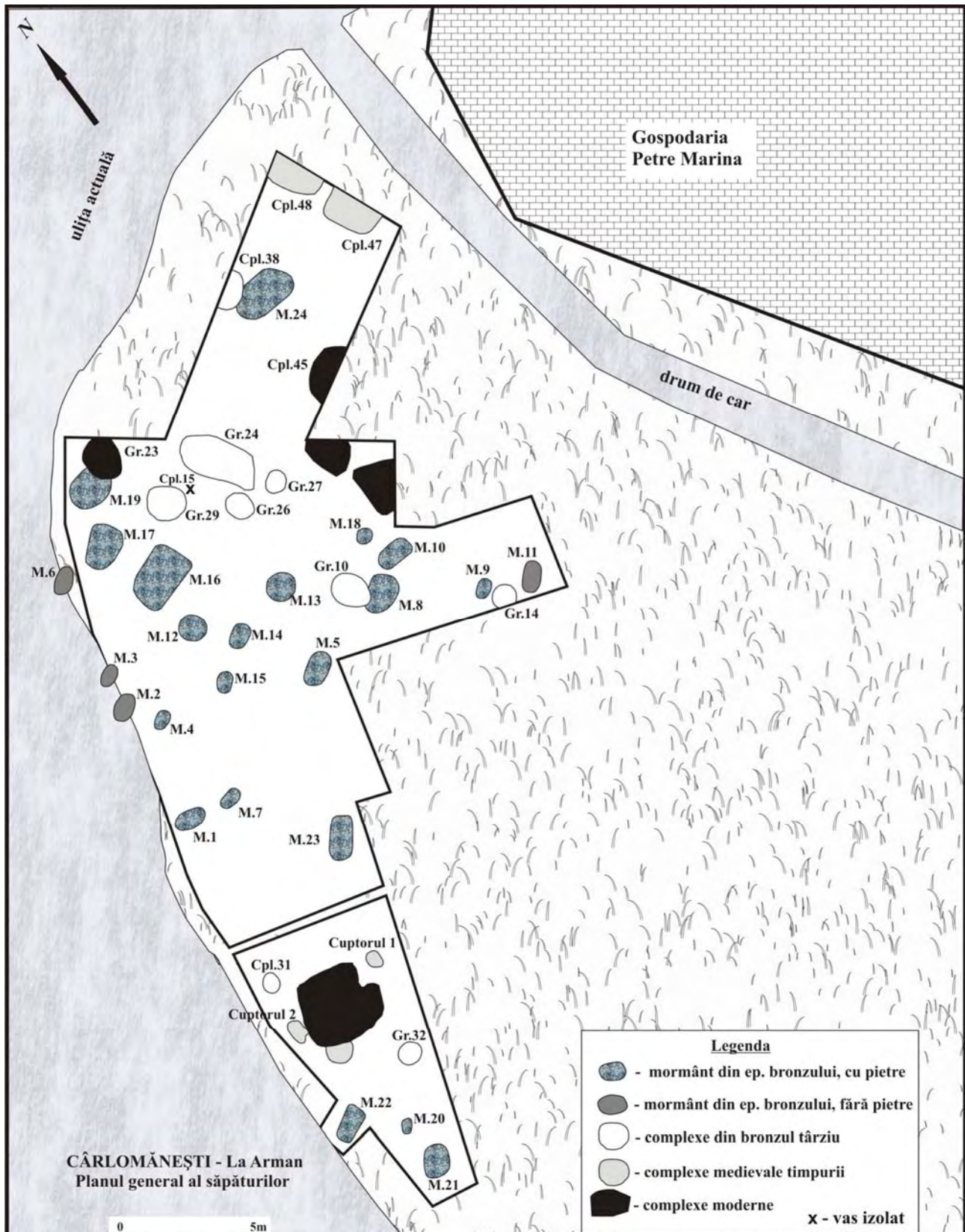
Pl. 1. Harta cu amplasarea localității Cărlomănești în regiunea Buzău.

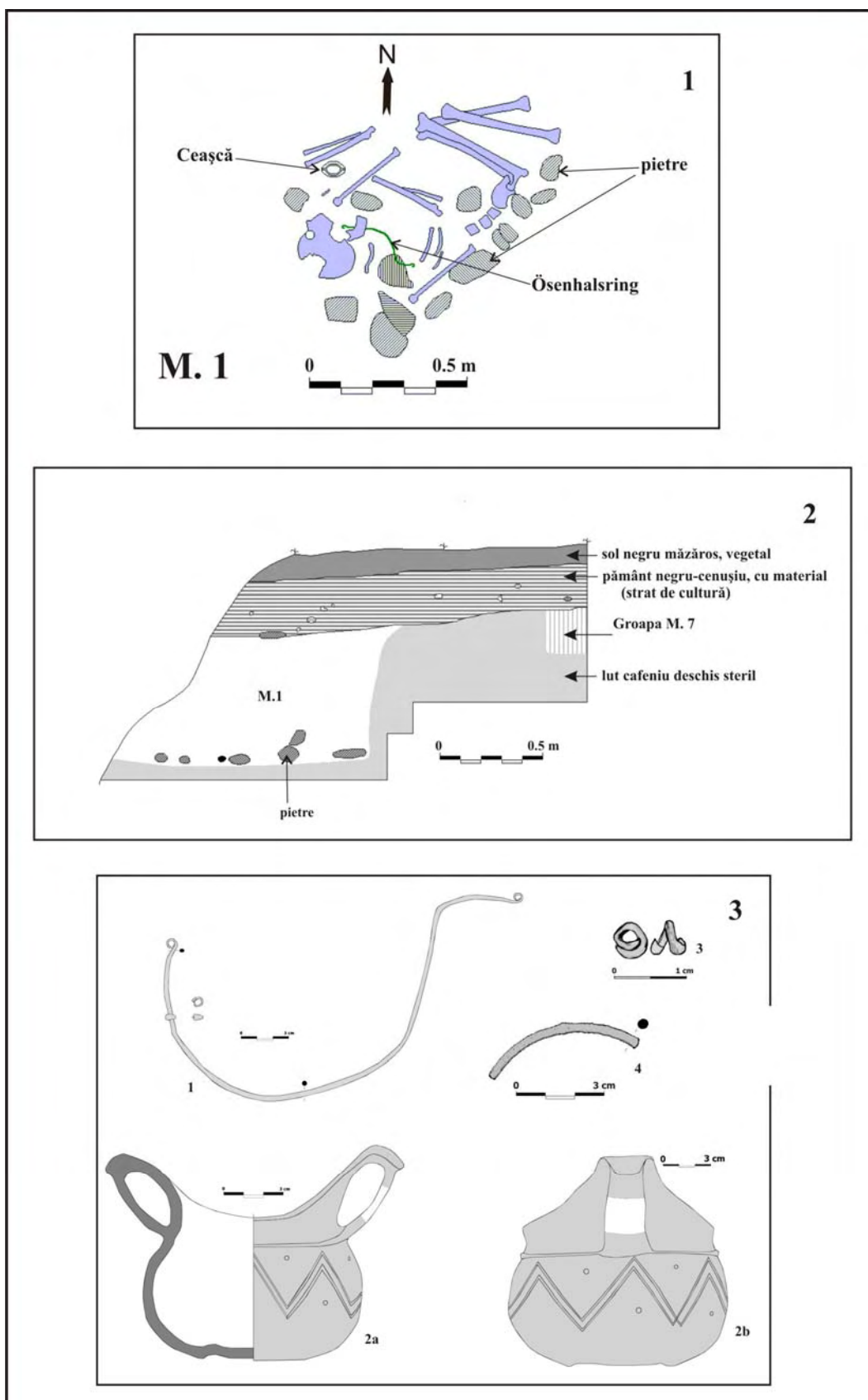
Pl. 2. Planul topografic al localității Cârломănești cu am-plasarea punctului *Cetățuia* și a cimitirului de pe platoul *La arman*.

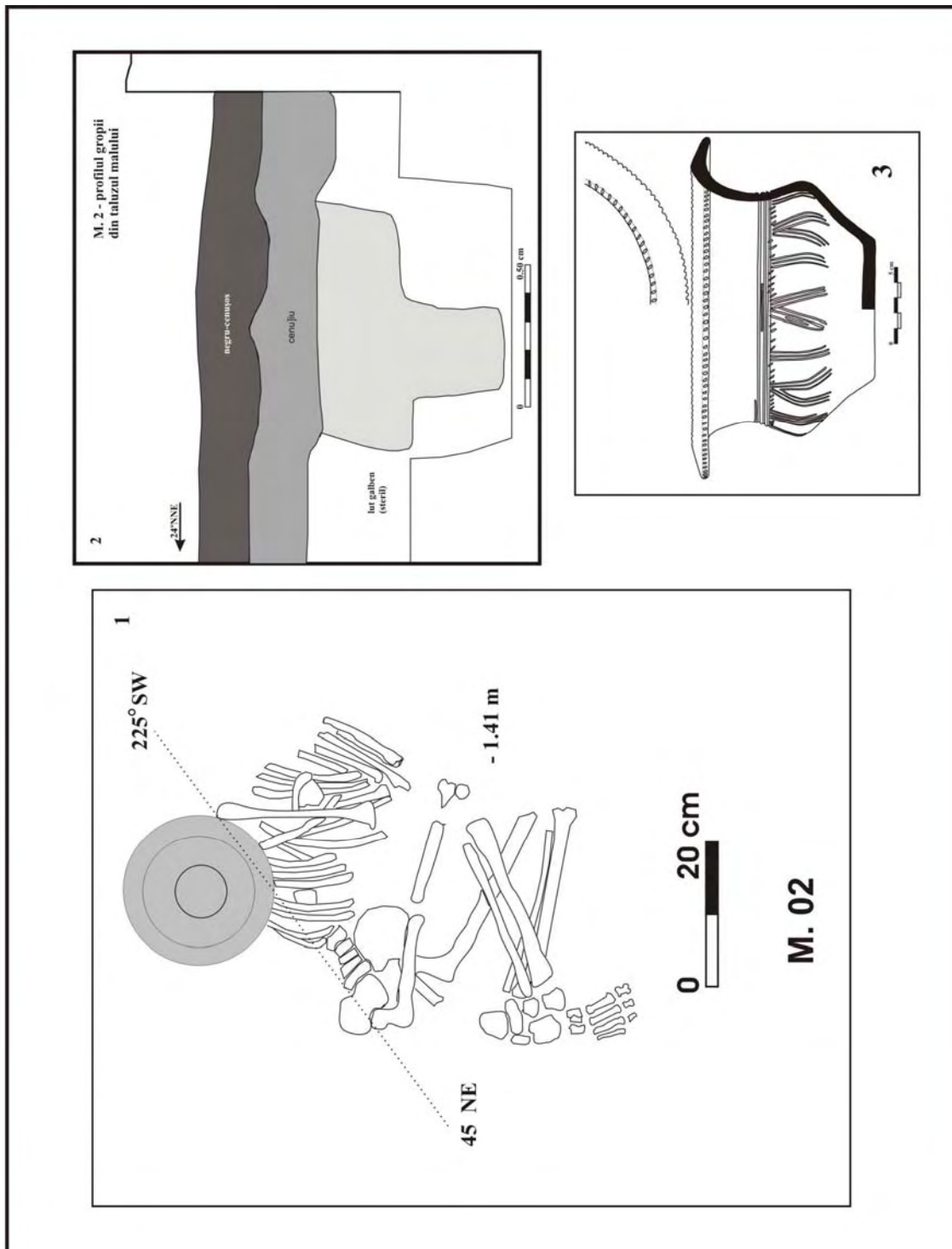
Pl. 3. Vedere a terasei vestice a Buzăului pe care sunt marcate punctele *La arman* și *Cetățuia*.

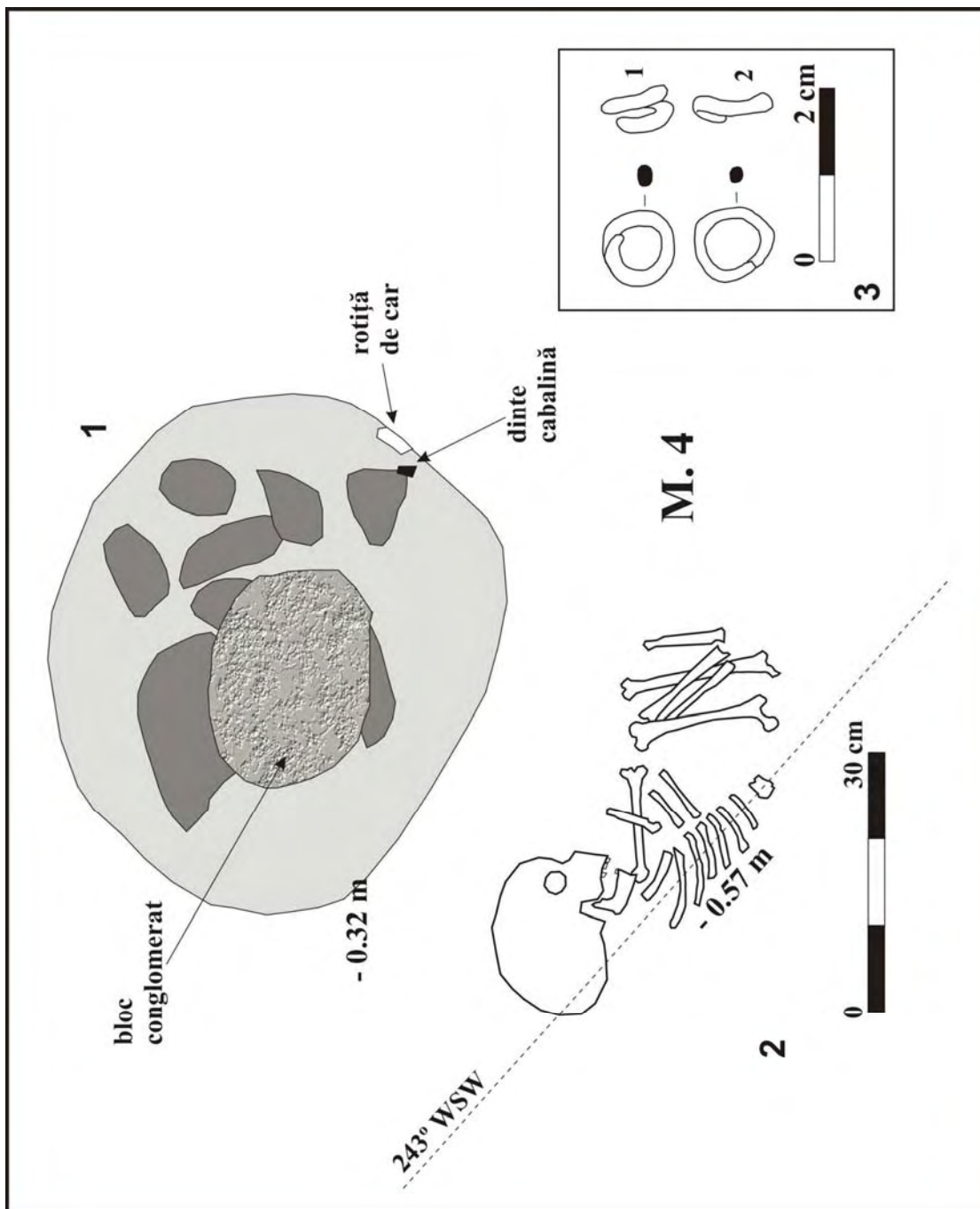
Pl. 4. Planul general al săpăturilor.

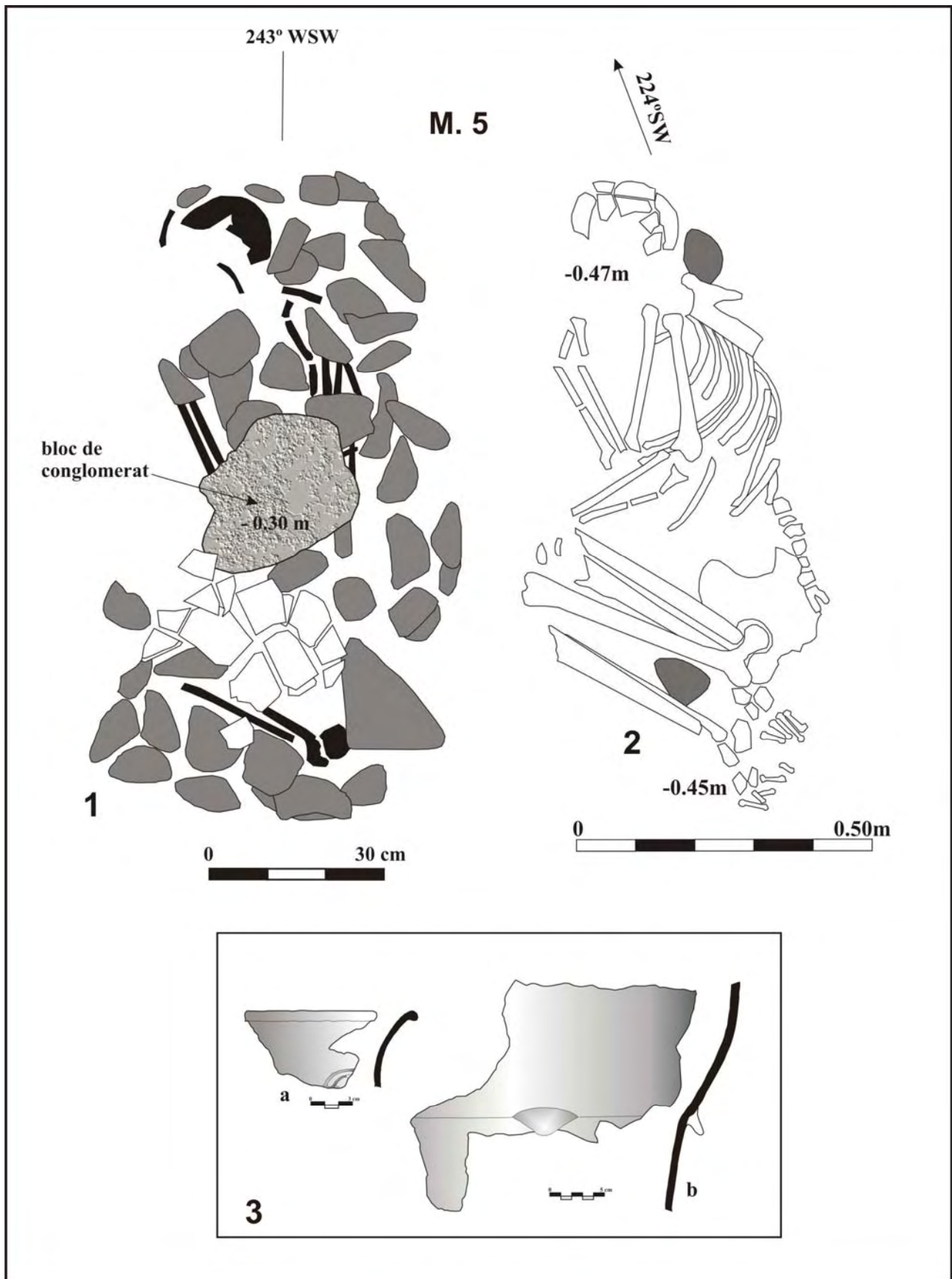
Pl. 5. M.1: 1. plan, 2. profil, 3. inventar.

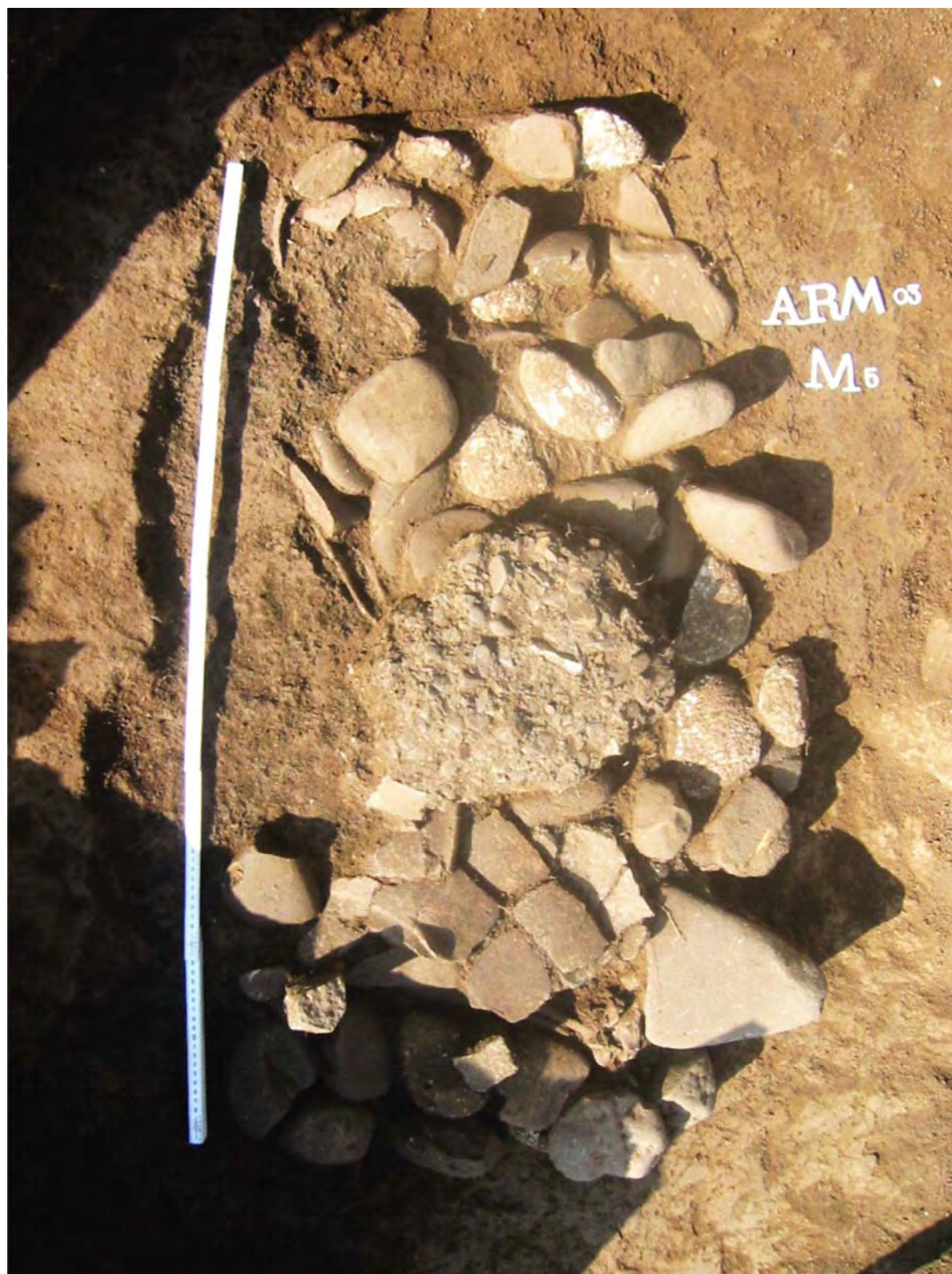
Pl. 6. M.2: 1. plan, 2. profil, 3. inventar.

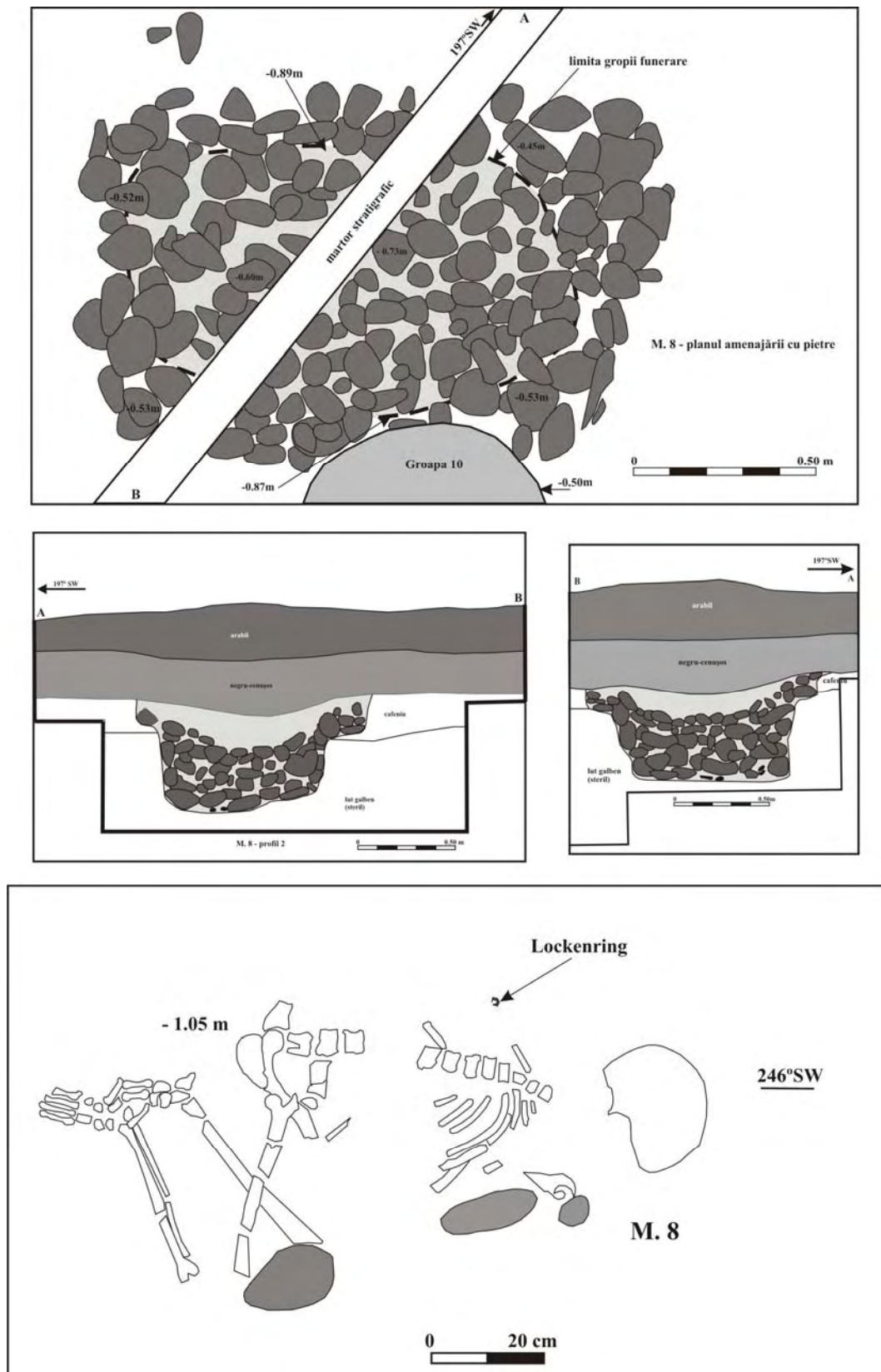
Pl. 7. M.4: 1-2 plan, 3 inventar.

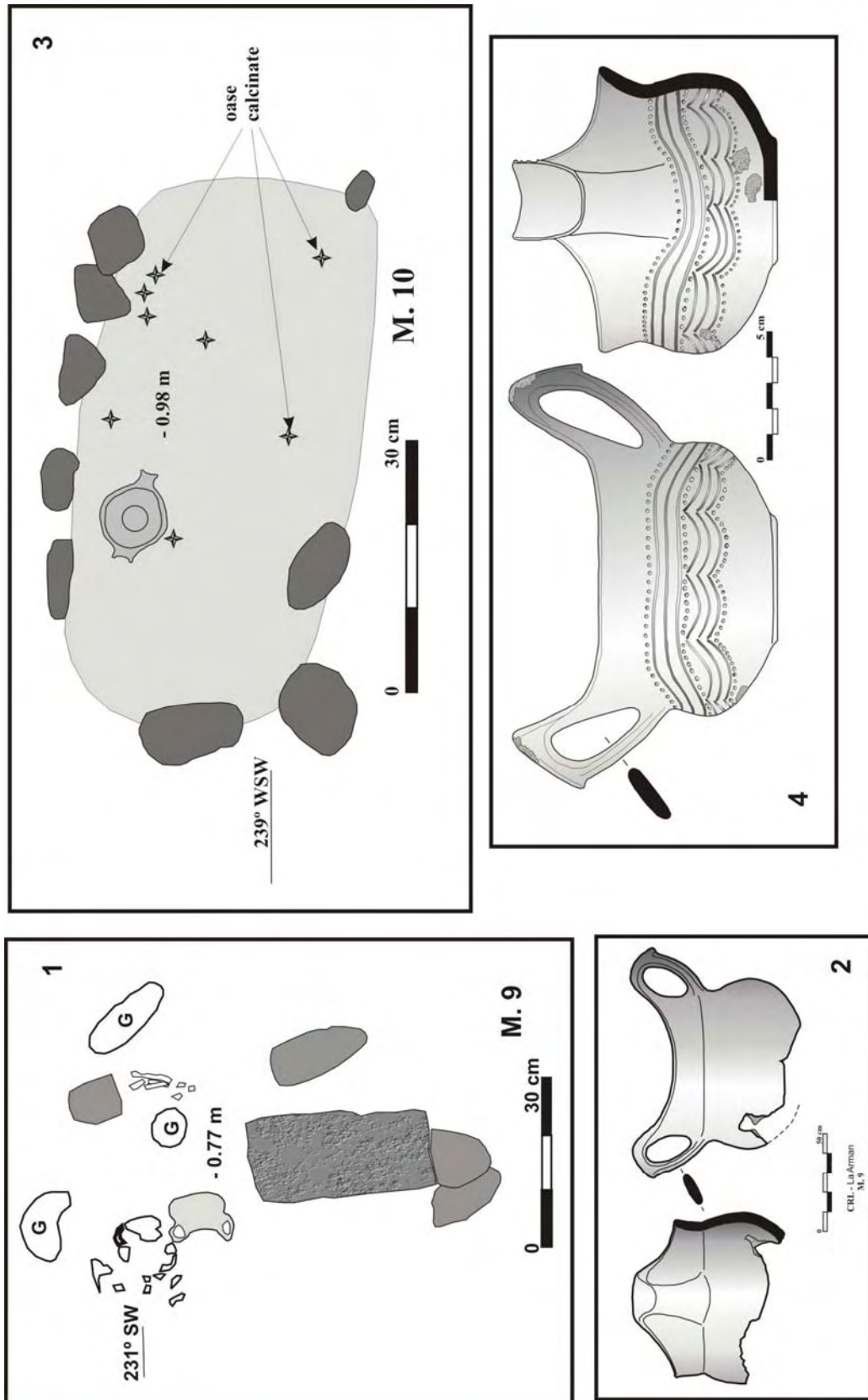
Pl. 8. M.5: 1-2 plan, 3 inventar.

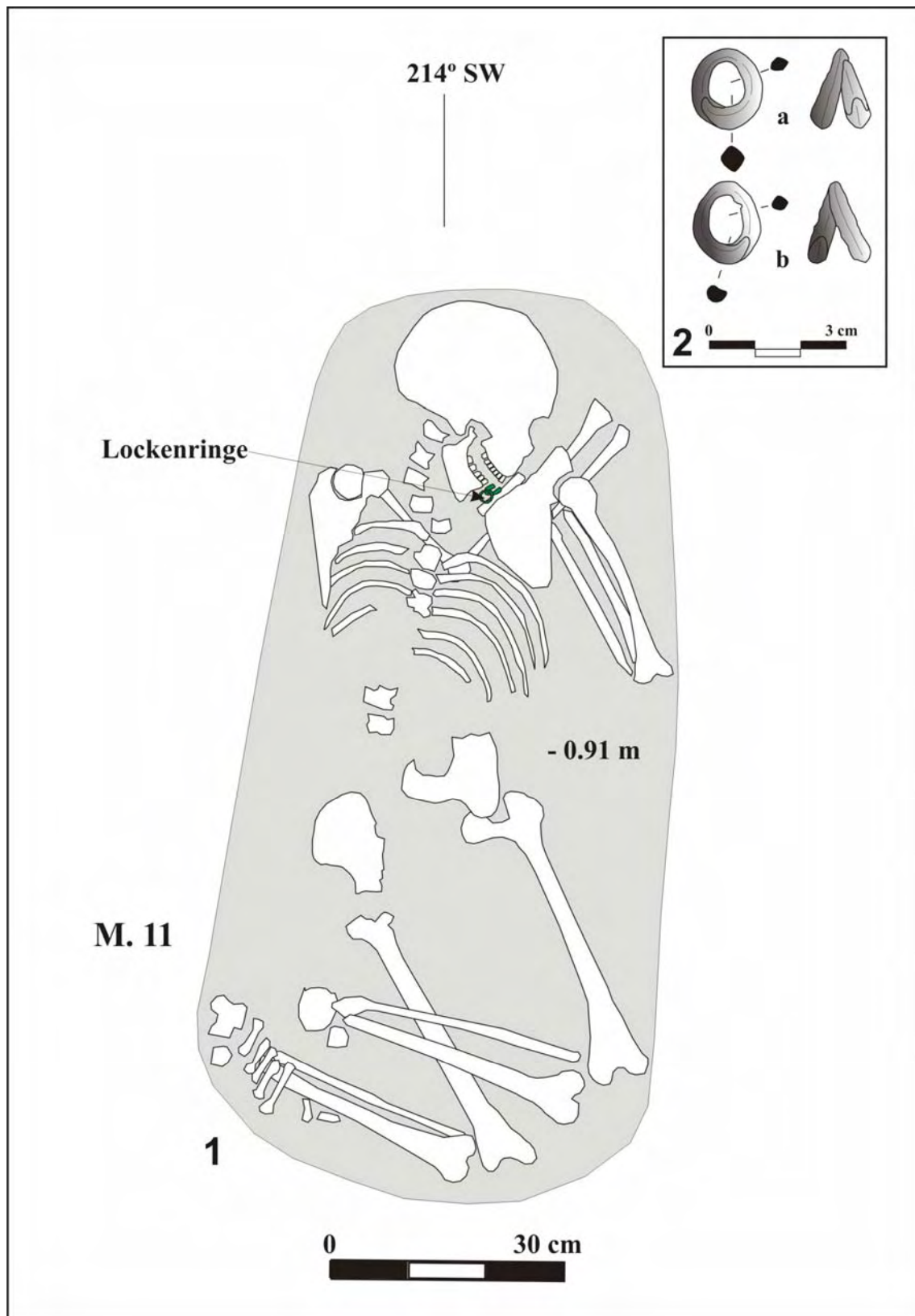
Pl. 9. M.5: fotografie.

Pl. 10. M.8: plan, profil.

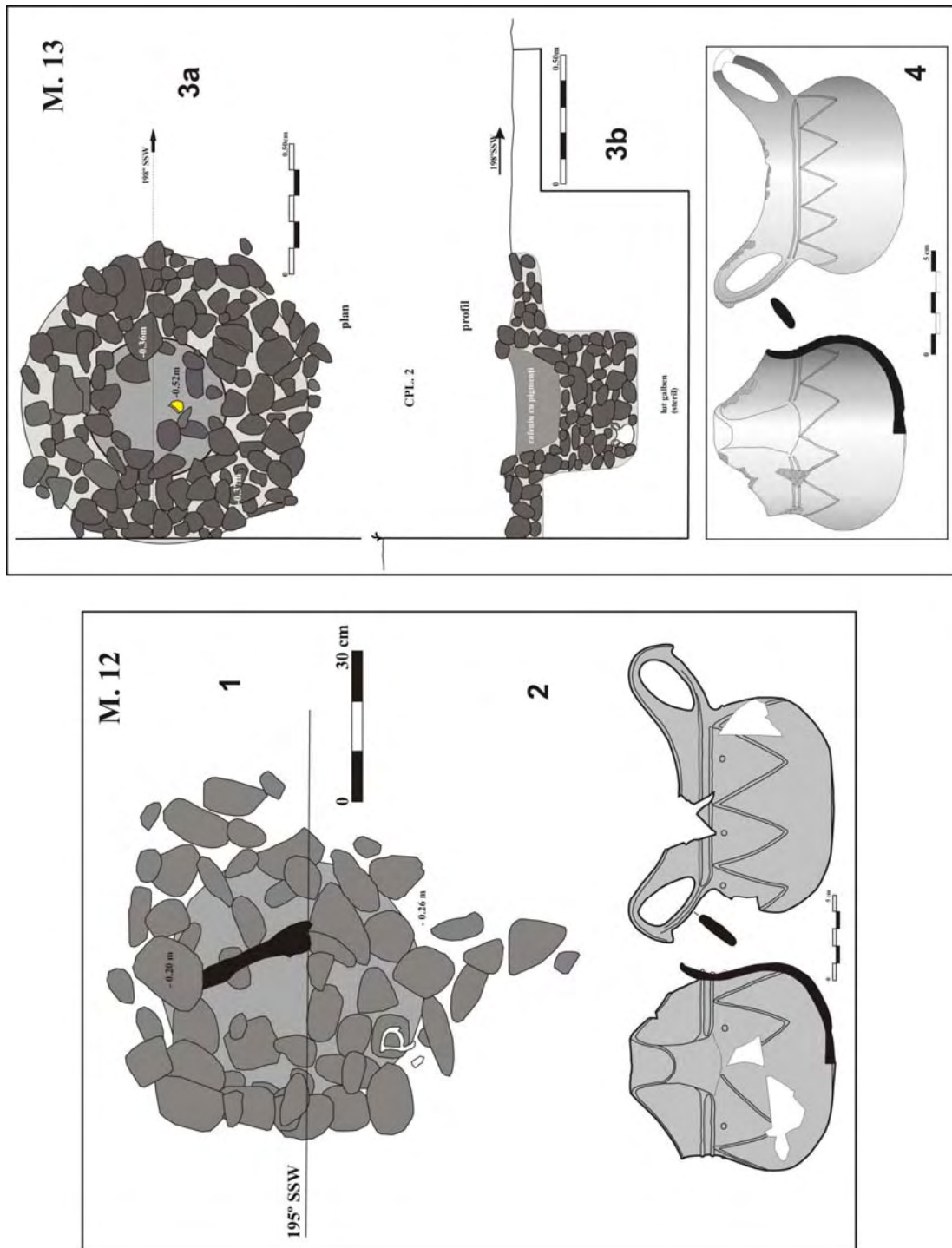
Pl. 11. M.9: 1 plan, 2 inventar; M.10: 3 plan, 4 inventar.

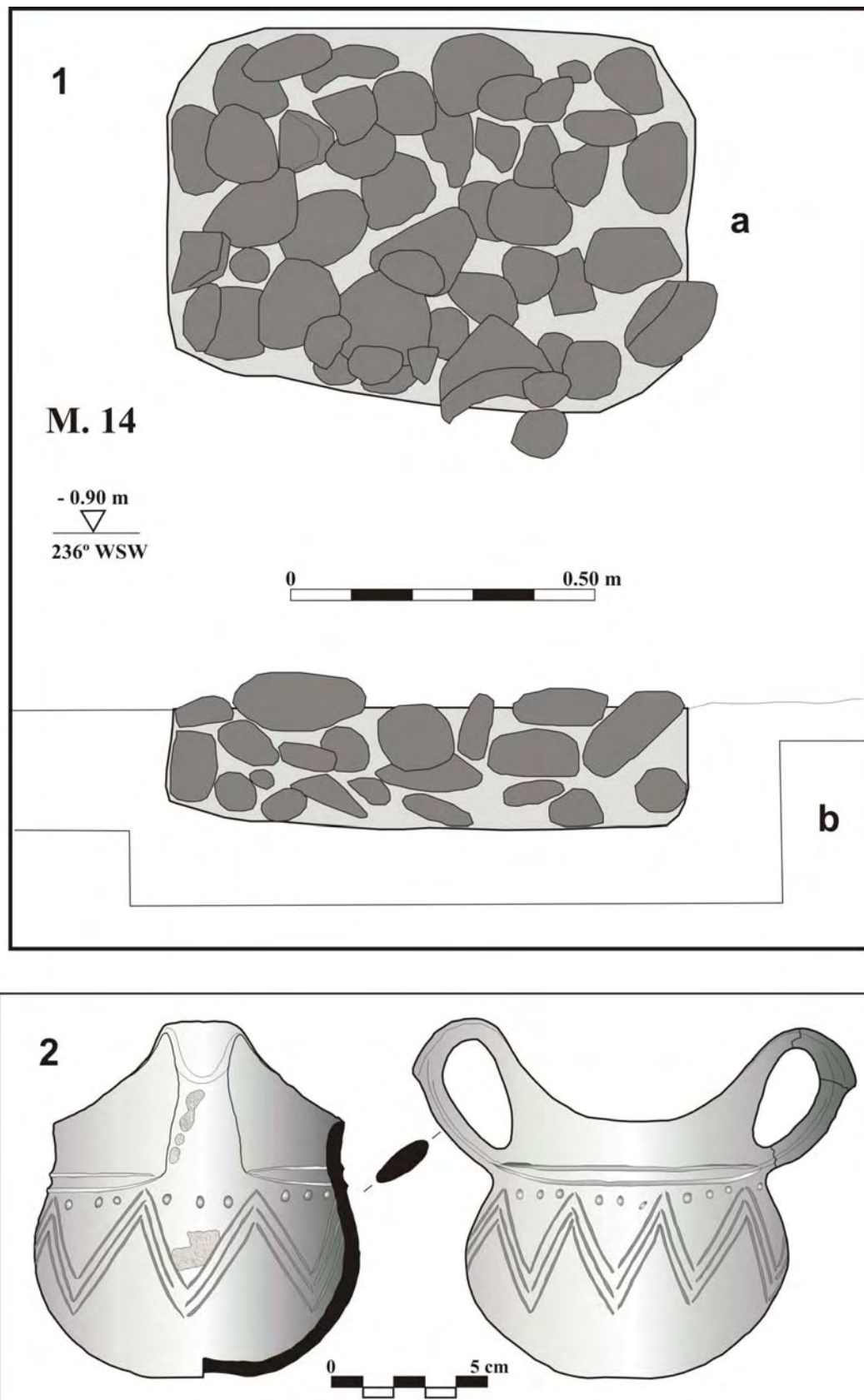
Pl. 12. M.11: 1 plan, 2 inventar.

Pl. 13. M.11: fotografie.

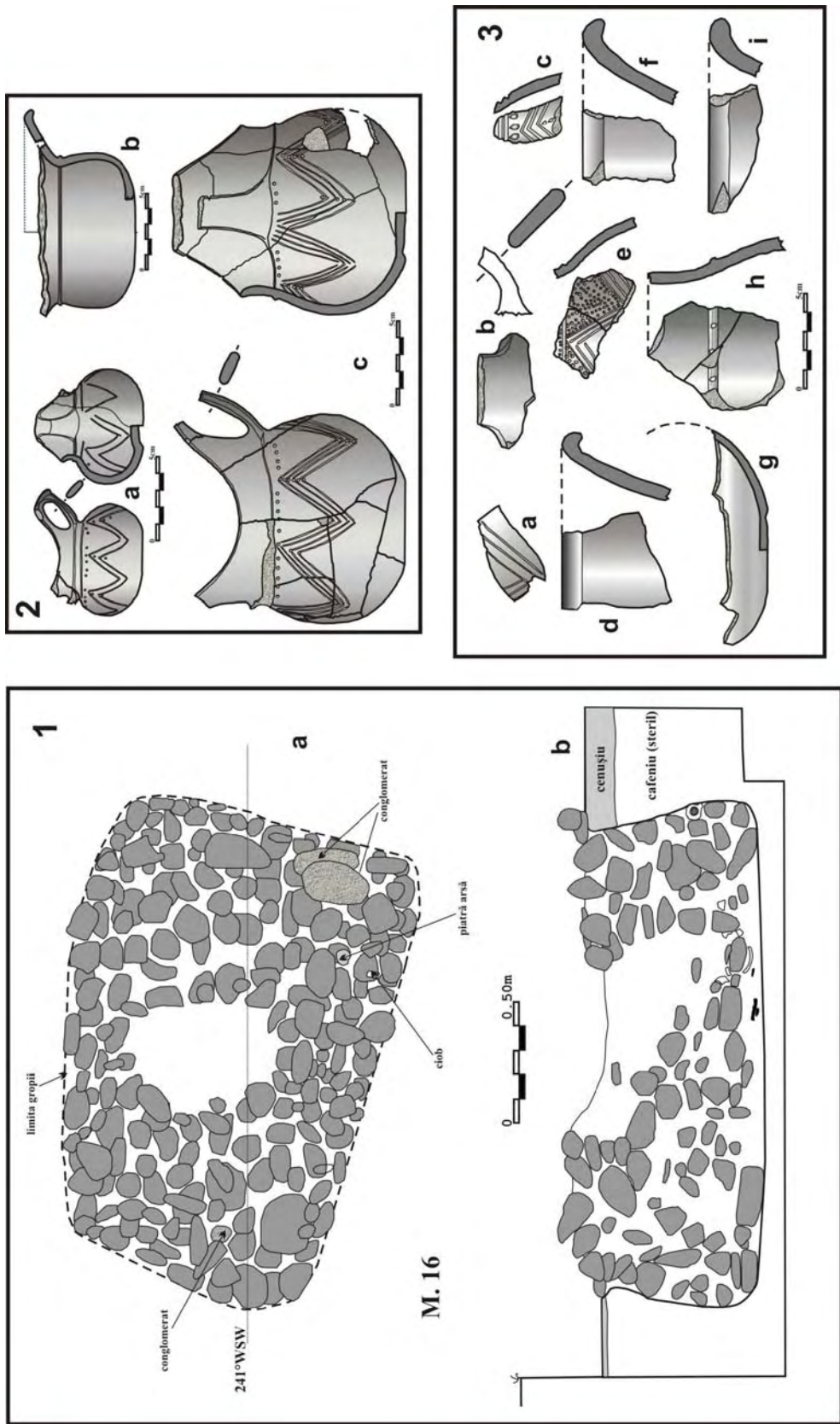
Pl. 14. M. 12: 1 plan, 2 inventar; M. 13: 3a plan, 3b profil, 4 inventar.

Pl. 15. M.14: 1a plan, b profil, 2 inventar.

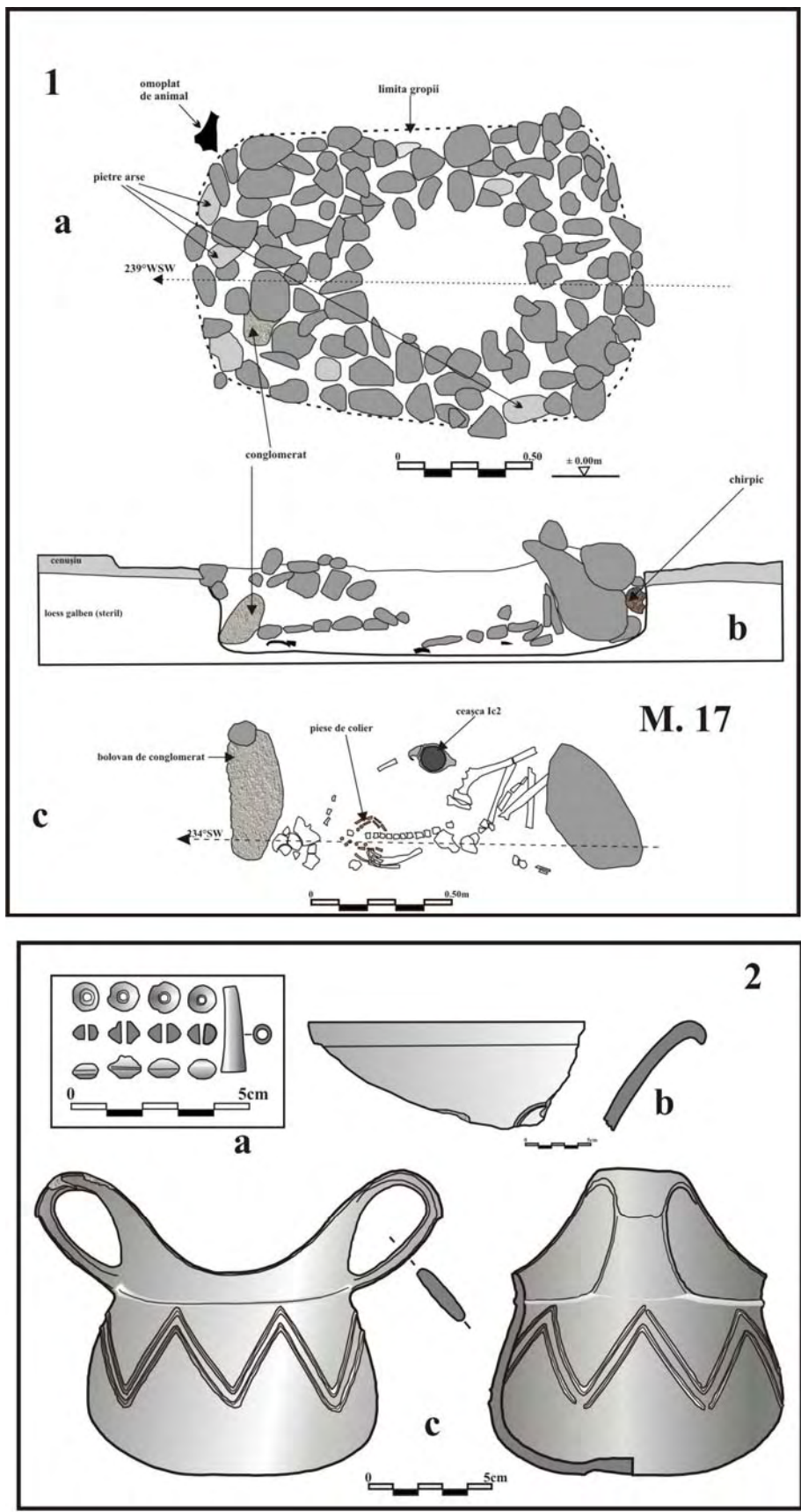
Pl. 16. M.14: fotografie.

Pl. 17. M.16: 1a plan, b profil, 2-3 inventar.

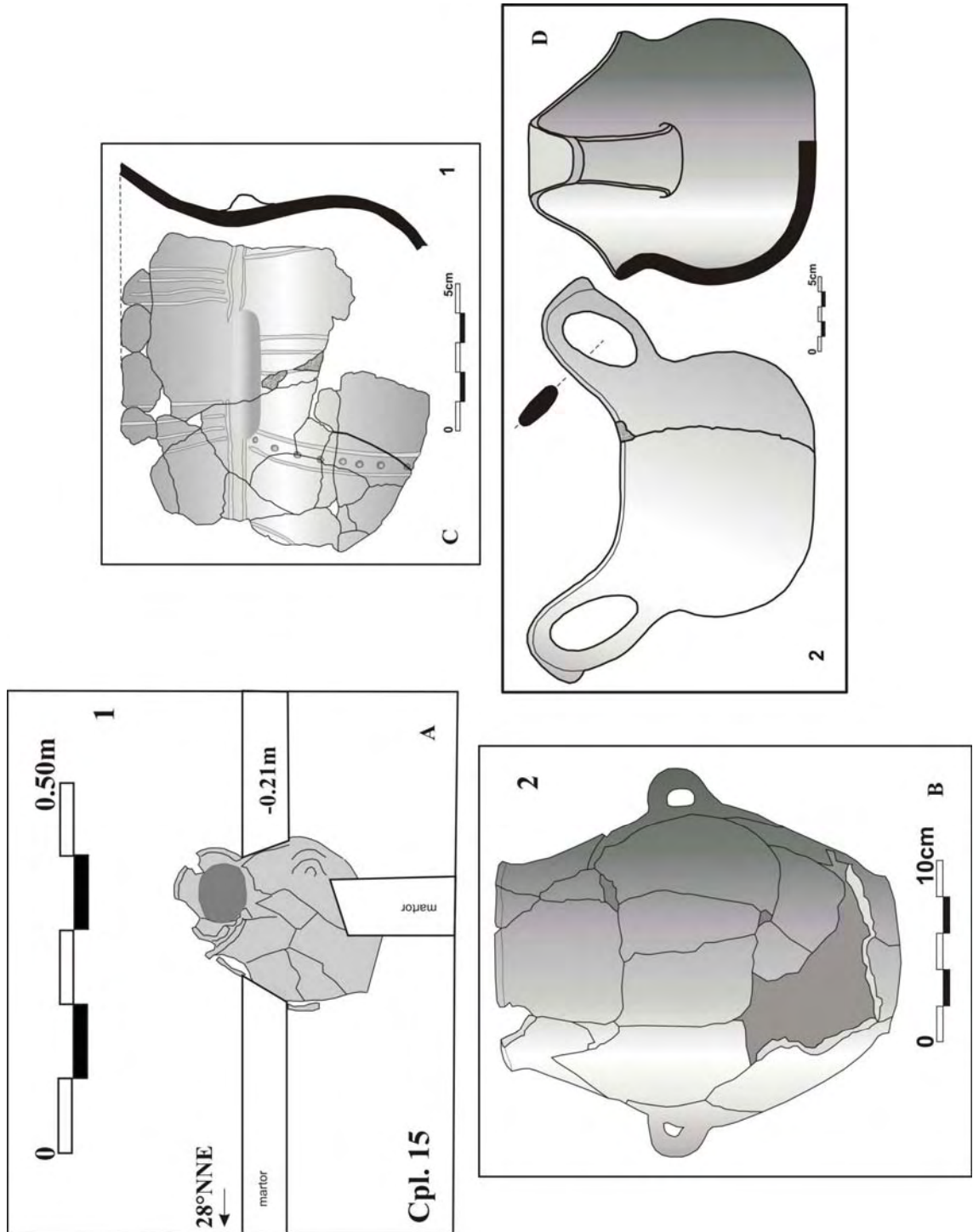
Pl. 18. M.16: secțiune fotografică.

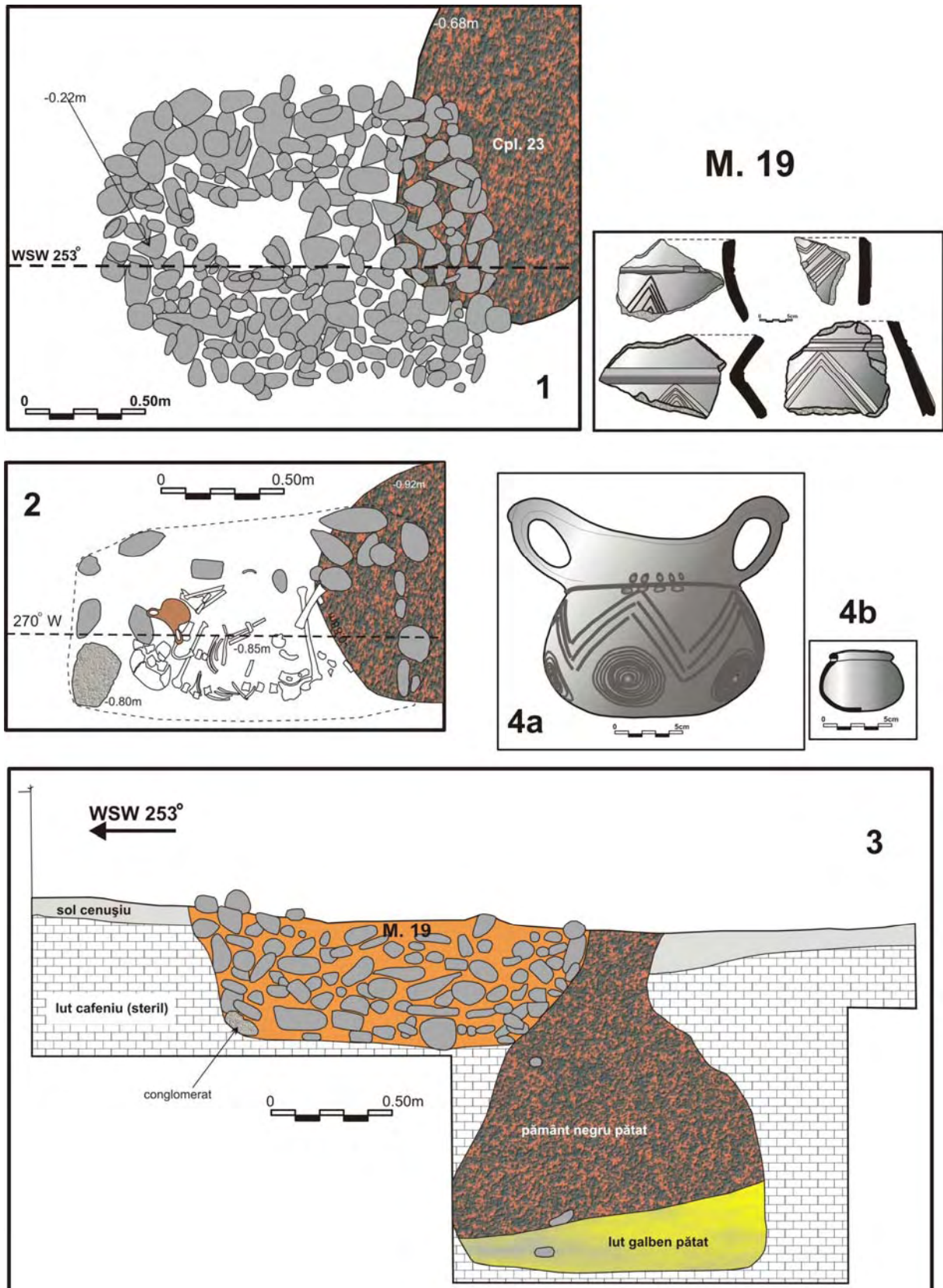
Pl. 19. M.17: 1a, c plan, b profil, 2 inventar.

Pl. 20. M.17: secțiune fotografică.

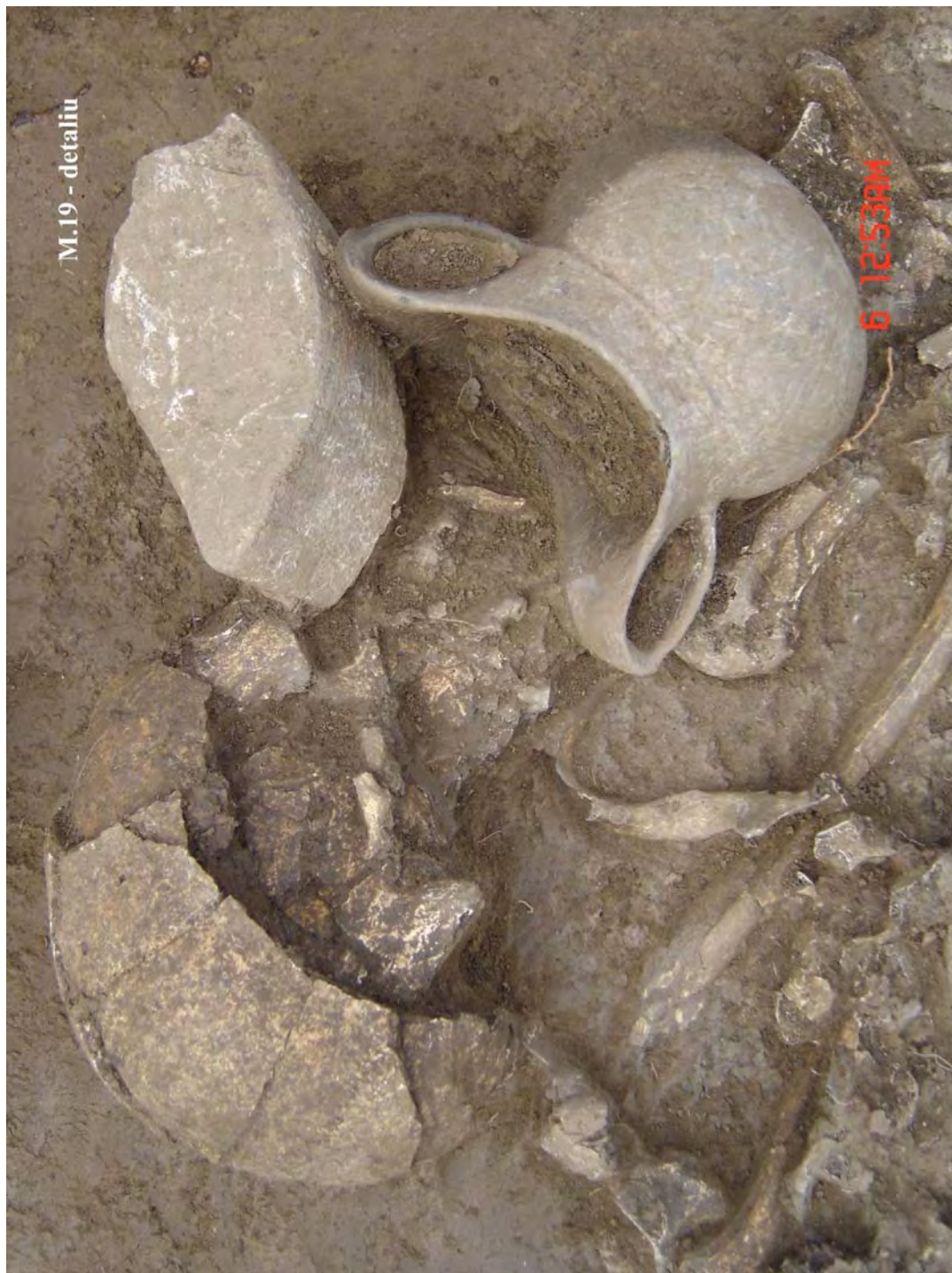
Pl. 21. Cpl.15: A–D plan, vase și ceramică din morminte distruse.

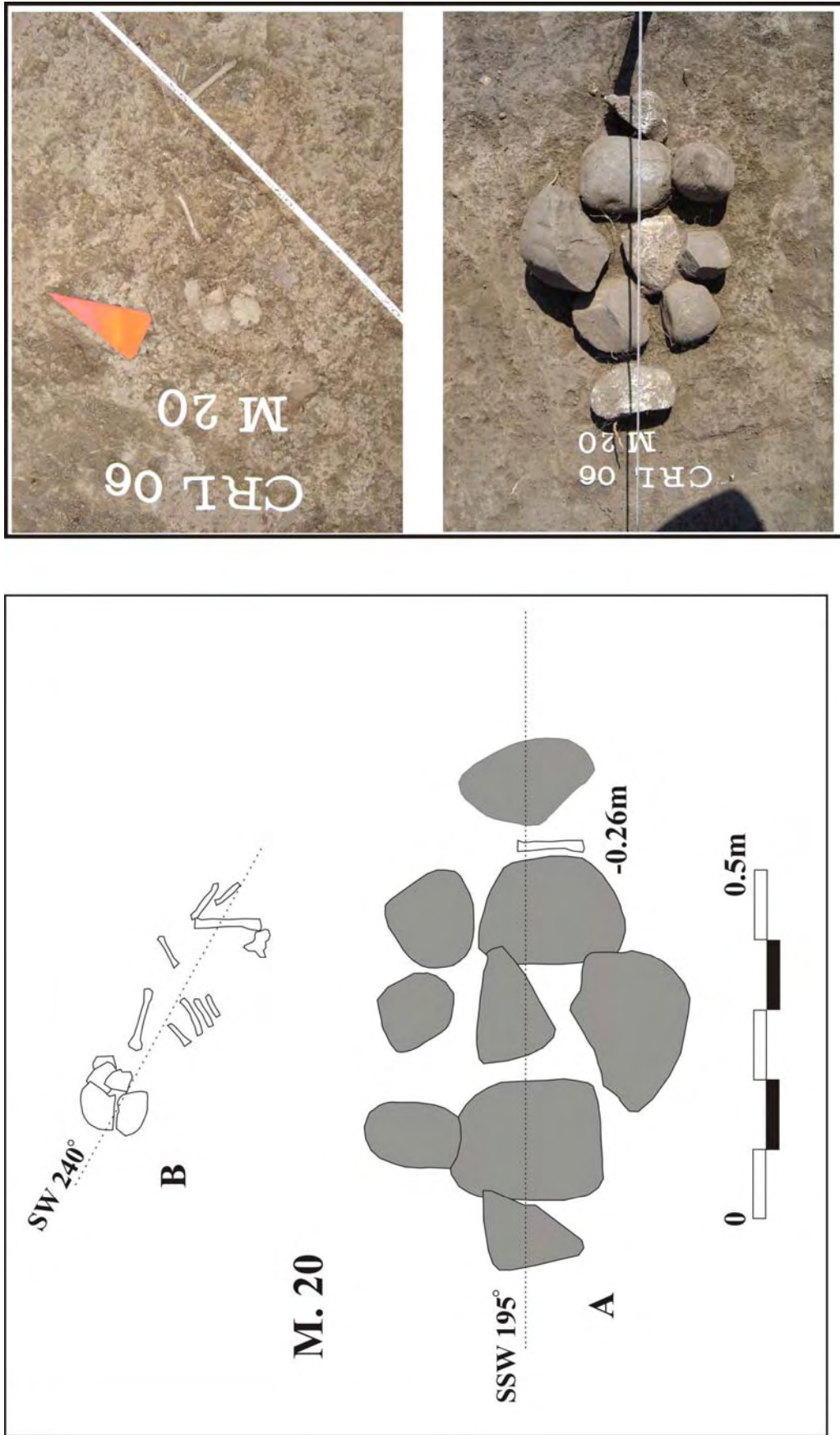
Pl. 22. M.19: 1-2 plan, 3 profil, 4 inventar.

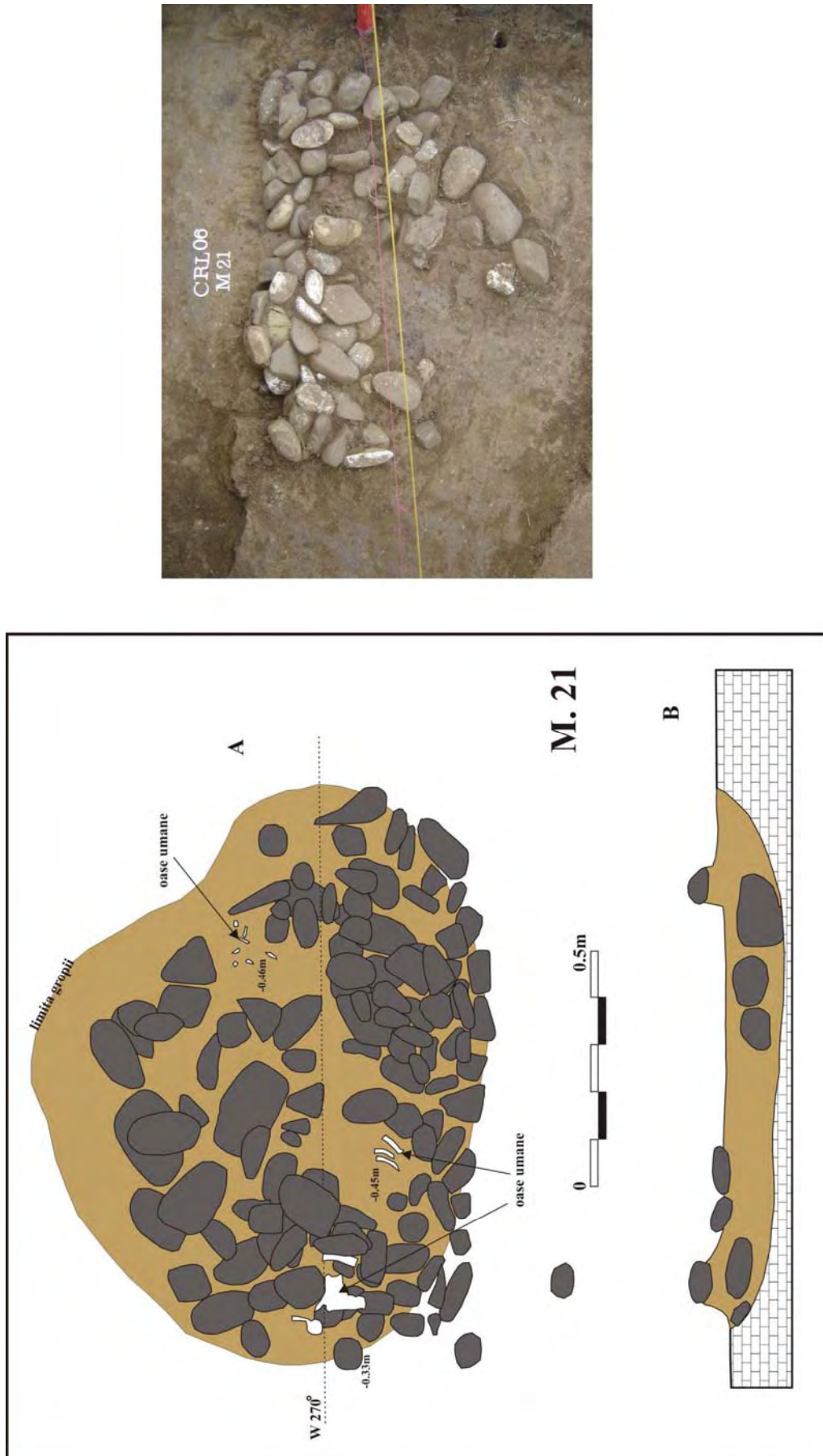
Pl. 23. M.19: fotografie.

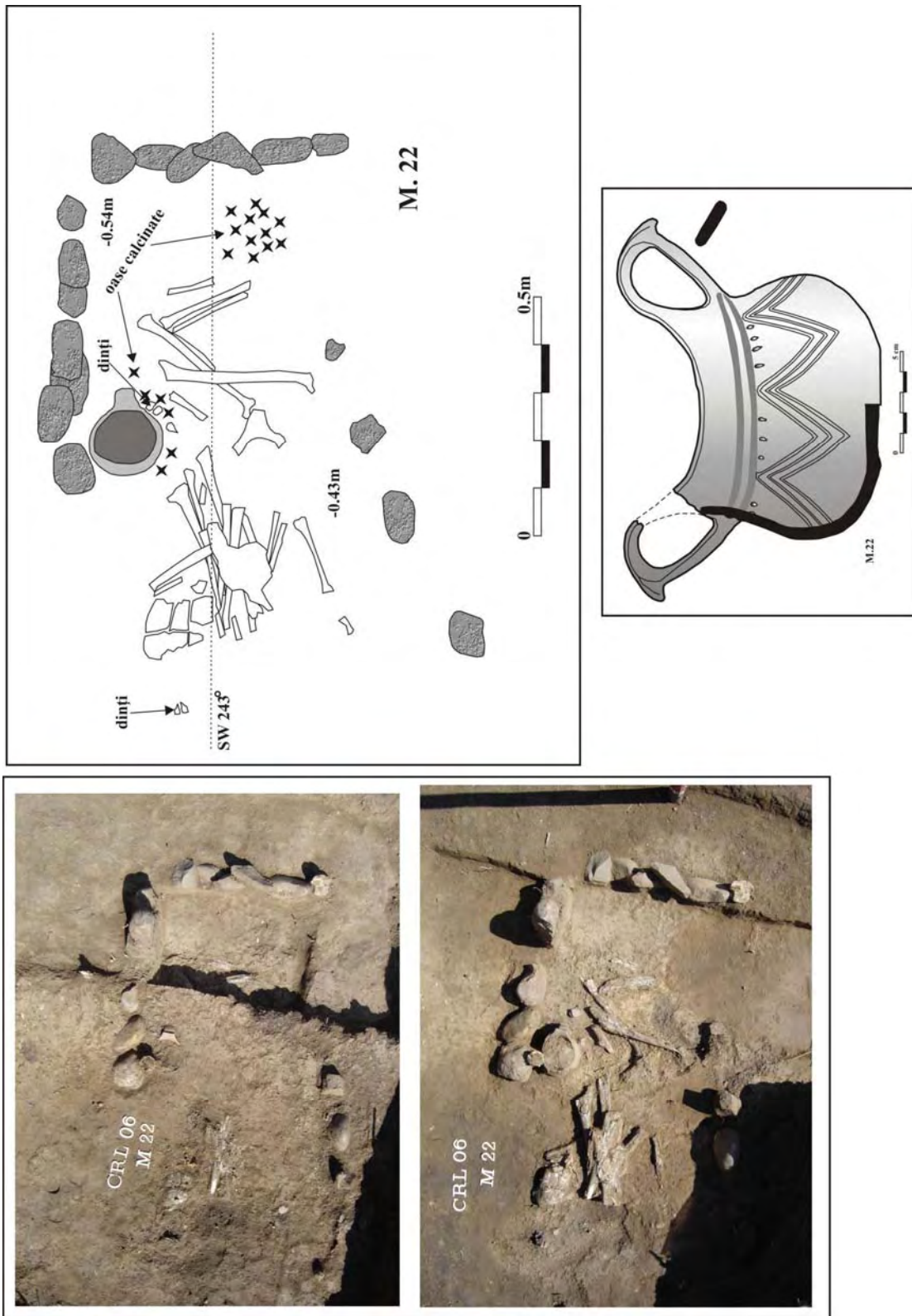
Pl. 24. M.19: fotografie de detaliu.

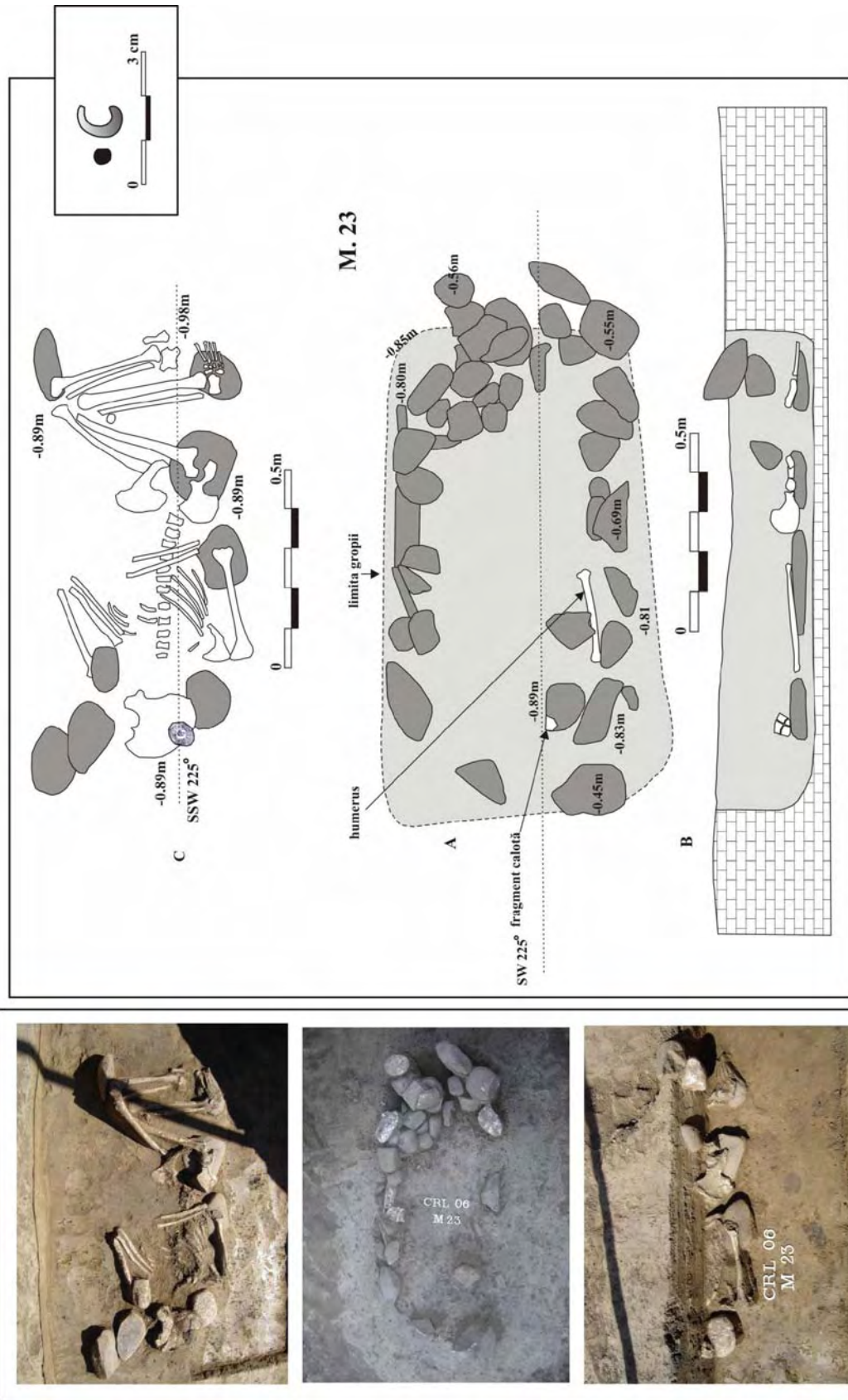
Pl. 25. M.20: A-B desene plan, profil și fotografii.

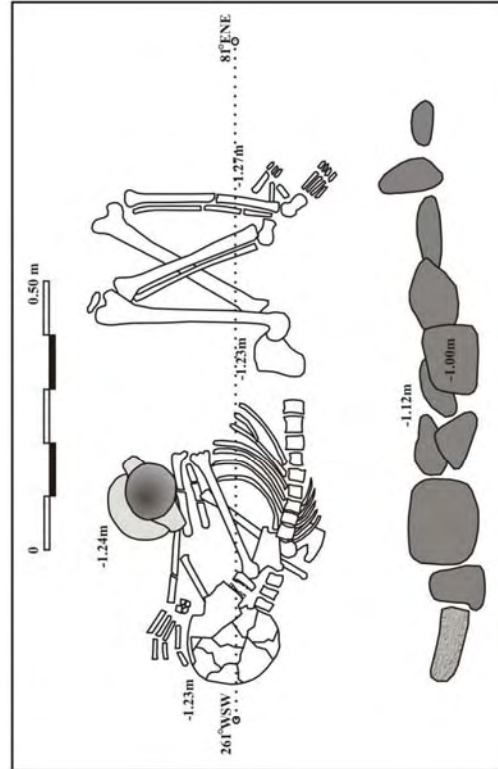
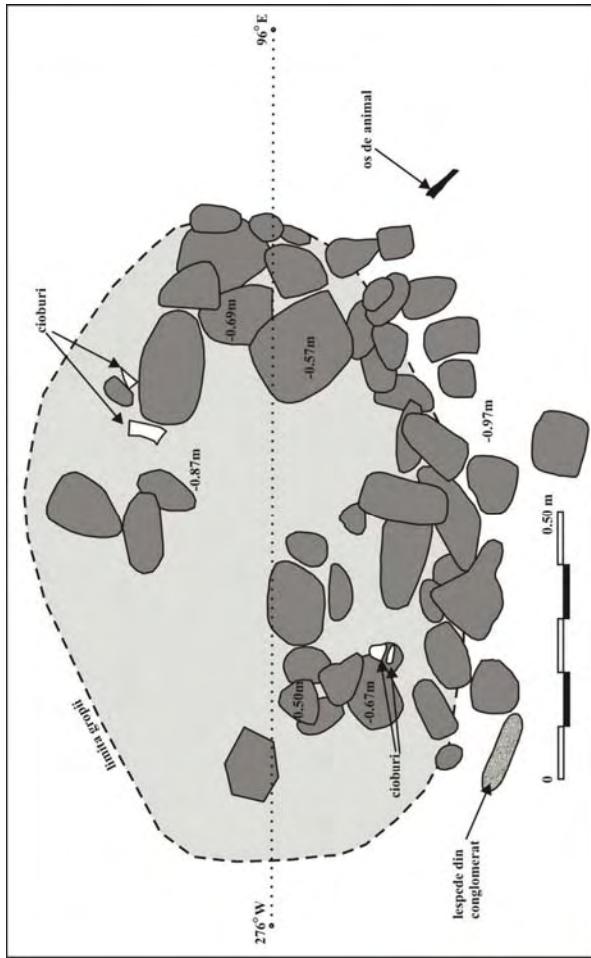
Pl. 26. M.21: A plan, B profil.

Pl. 27. M.22: plan desen și fotografic; inventar.

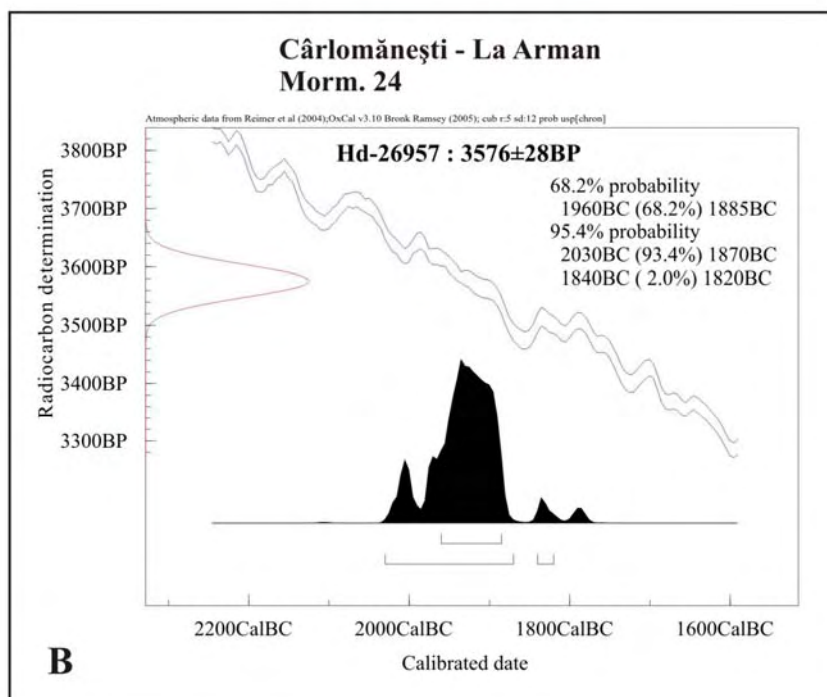
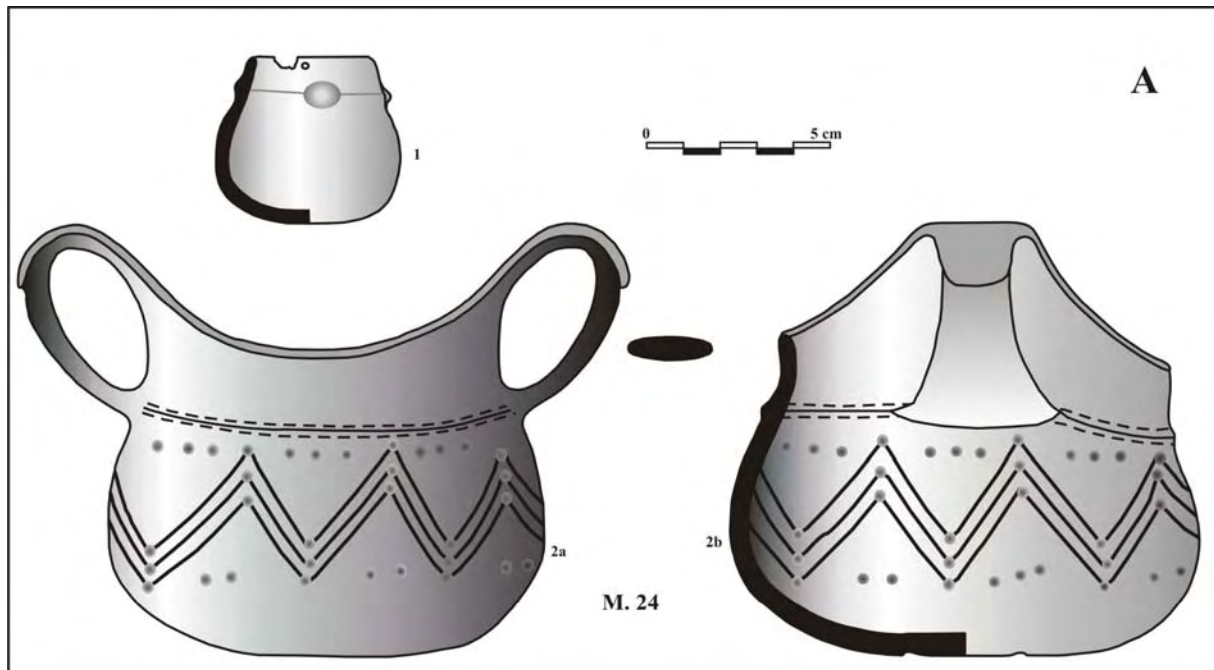
Pl.28. M.23: A, C plan, B profil – desene și fotografii.

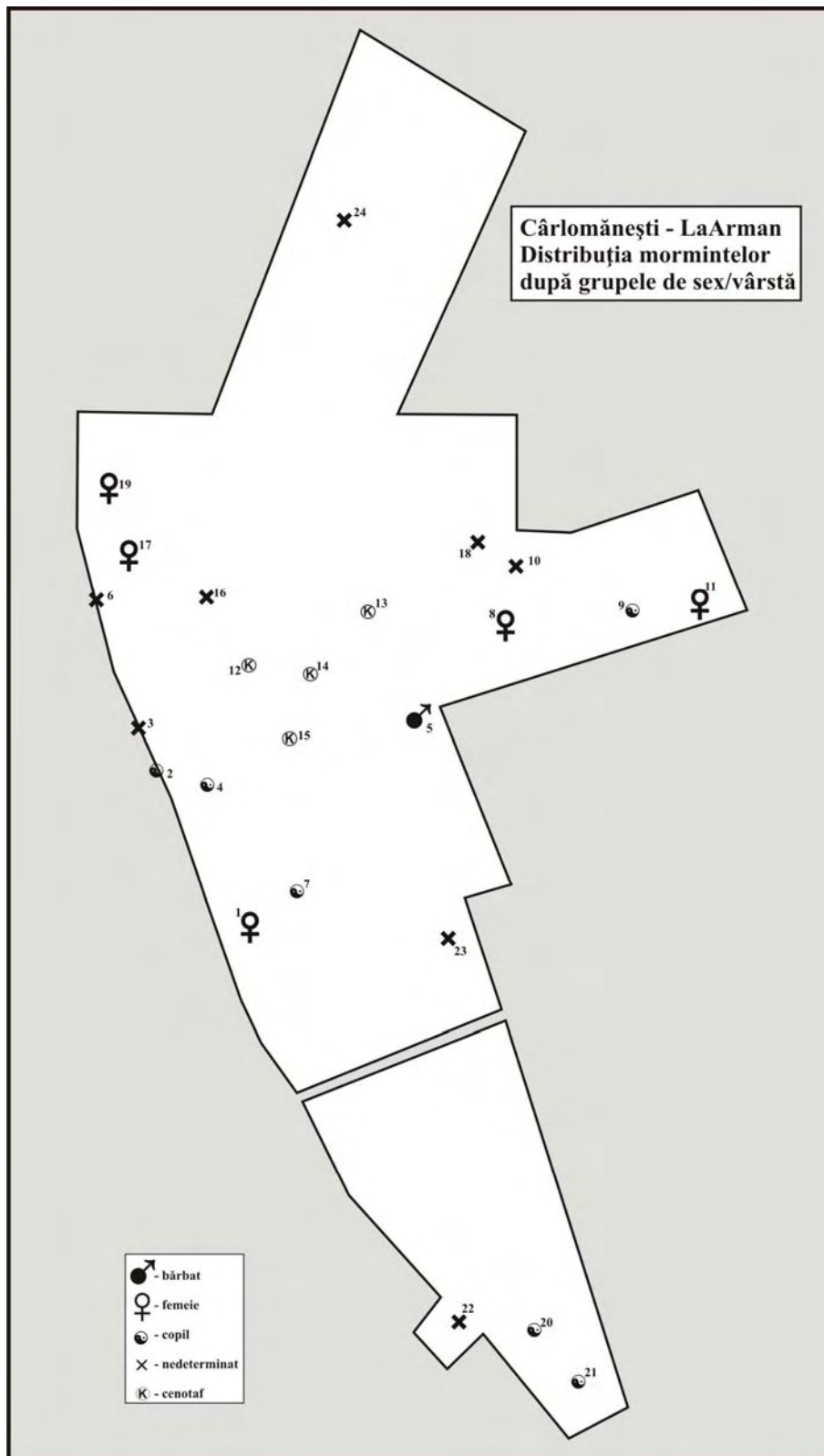
M.24

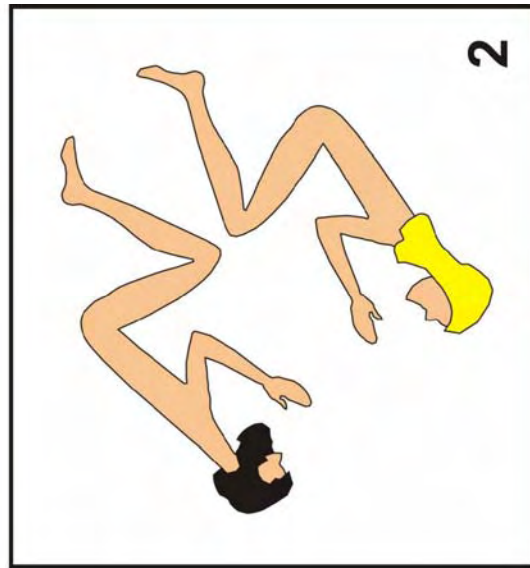
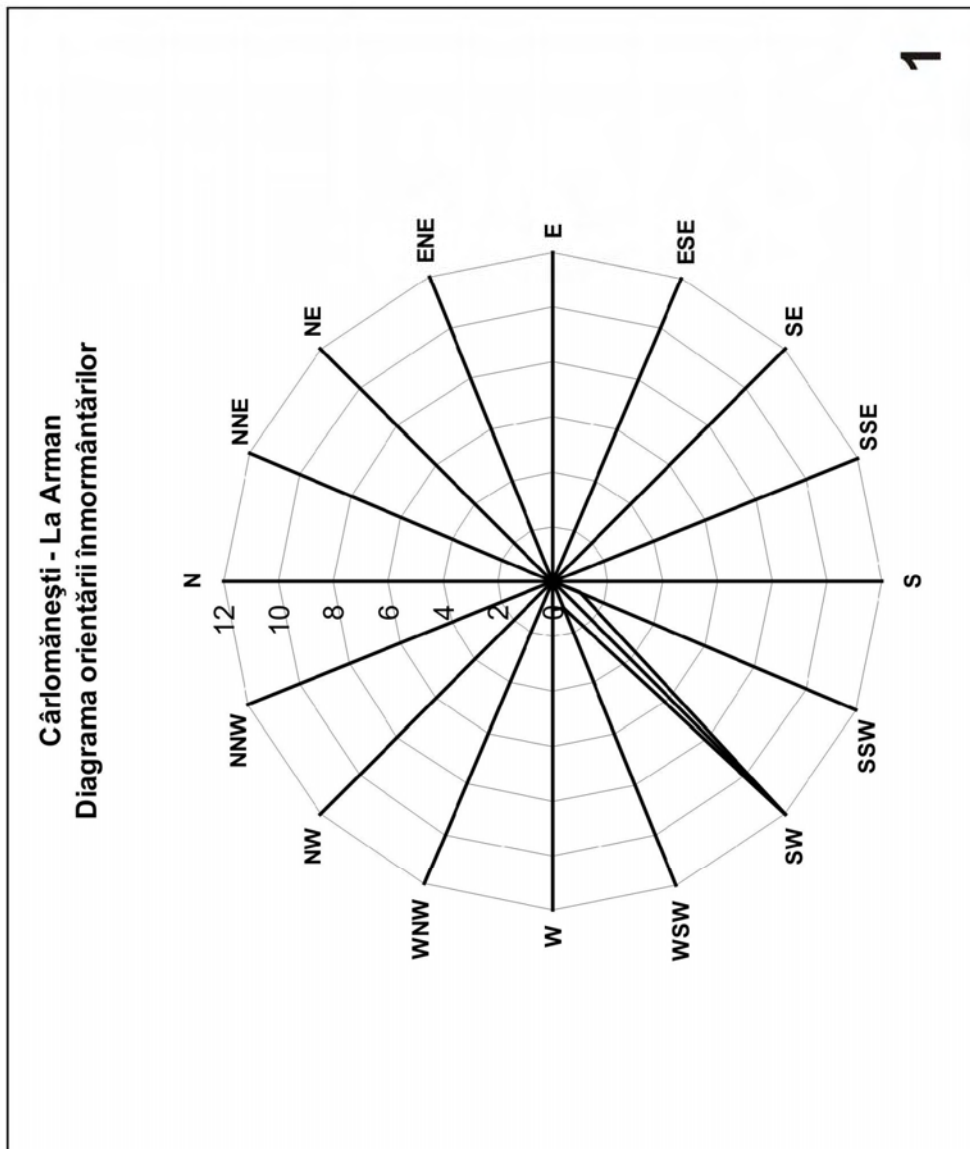
Pl. 29. M.24: plan – desene și fotografii.

Pl. 30. M.24: A inventar; B diagrama datării cu ¹⁴C.

Pl. 31. Distribuția mormintelor după grupele de sex/vârstă.

Pl. 32. 1 Diagrama orientării înmormântărilor; 2 Modelul depunerii în mormânt.

CÂRLOMĂNEȘTI - La Arman înscrierea mormintelor

Nr. mormânt	Elemente de inventar și ritual													Grupa de sex/vârstă			
	Incinerat	Pietre	Groapă simplă	Oase umane	Pixidă	Brățară	Loekerring	Ösenhalsring	Perle caolin	Inhumat	Umpl. cu pietre	Kantharos	Oase de animale		Cioburi	Cenotaf	Groapă cu treaptă
10	●	●	●								●						I
22	●	●	●	●						●	●	●					♀
23		●	●				●			●	●						x
11			●				●			●							♀
21			●	●						●	●						♀
24			●		●					●	●	●					x
20			●							●	●						♀
4			●				●			●	●	●					♀
00					●			●		●							x
01						●	●	●		●	●	●					♀
19				●	●					●	●	●		●			♀
7										●	●						♀
9										●	●	●					♀
17								●		●	●	●		●			♀
5										●	●			●			♂
8							●			●	●				●		♀
12										●	●	●	●		●		K
14										●	●				●		K
16										●	●	●		●		●	♀
15											●				●		K
13											●	●			●	●	K
2										●					●	●	♀

Pl. 33. Diagrama înscrierii mormintelor (vezi legenda la Pl. 31).